POSTMODERN HESAPLAŞMALAR

EVEREST

CHOMSKY VE KÜRESELLEŞME

JEREMY FOX
ÇEVİRİ: EBRU KILIÇ

JEREMY FOX

Norwich, UEA'da dil dersleri veriyor. Güncel olaylar ve küresel kapitalizmin nasıl medyayı kullanarak bizi uslu olmaya yönelttiği konusunda yazıyor.

EBRU KILIÇ

1971 Milas doğumlu. Ankara SBF mezunu. Metin Sever'le *Düşmanını Arayan Savaş* adlı bir derleme hazırladı. *Batı'nın Yeni Standartları* (Noam Chomsky) ile *Postmodern Hesaplaşmalar* dizisinden çevirileri var.

Jeremy Fox

CHOMSKY VE KÜRESELLEŞME

Türkçesi:
Ebru Kılıç

§

Düşünce Dizisi 13

Chomsky ve Küreselleşme
Jeremy Fox

Kitabın özgün adı
Chomsky and Globalisation
Icon Books, 2001, Londra

Kapak tasarım: Mithat Çınar
İngilizce'den çeviren: Ebru Kılıç

© 2001, Jeremy Fox
© 2002; bu kitabın yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

Birinci Basım: Nisan 2002
ISBN: 975 - 297 - 089 - 3

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

EVEREST YAYINLARI
Çatalçeşme Sokak No: 52/2 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 0 212 513 34 20-21 Fax: 0 212 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: 0 212 511 53 03
Fax: 0 212 519 33 00
e-posta: everest@alfakitap.com
www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

CHOMSKY VE KÜRESELLEŞME

Giriş

Noam Chomsky, solun küreselleşmeye ve yeni dünya düzenine bakışının en iyi temsilcilerindendir. Sayısız kitap, makale ve mektup kaleme alıp verimli ve tanınmış bir yazar olduğu, ayrıca pek çok konferansa konuşmacı olarak katıldığı için onun görüşleri hakkında bilgi sahibi olmak kolaydır. Araştırmalarıyla "modern dilbiliminin Einstein'ı" olarak ün yapan Chomsky, bu alana katkılarından dolayı tüm dünya-

da meslektaşlarının takdirini kazanmıştır. Fakat siyasal ve toplumsal konulardaki yorumları karmaşık hisler uyandırmaktadır. Birçok sosyalist Chomsky'yi çok beğenir, söyledikleri ve yazdıklarının çoğuna katılırken, bazı orta yolcu Amerikalılar için, onun Amerikan yönetiminin politikasına, özellikle de dış politikasına yönelik ardı arkası kesilmeyen acımasız eleştirilerini hazmetmek güçtür. Saygın gazetelerden *New York Times*'tan yapılan şu alıntı, bazılarının hissettiği bu rahatsızlığı özetliyor kanısındayım:

> *Yaşayan tartışmasız en önemli entellektüel olarak Chomsky, uluslararası ilişkiler ve dış politika hakkında nasıl olur da bu tür saçmalıklar kaleme alabilir?*[1]

Los Angeles Times'ın okurlarından biri de 1988'de buna benzer bir bakış açısını dile getirmiştir:

Noam Chomsky, ıssızlıkta bir sestir, ama hiç kimse onu dinlemez.[2]

Bir toplumda çoğunluğun yurtsever olması ve hükümet politikasına saldıranları eleştirmesi pek şaşırtıcı değildir. Nihayetinde Darwin bile yurtseverlik üzerine şunları söylemişti:

> *İleri derecede yurtseverlik, dayanışma, itaat, cesaret ve yakınlık ruhu taşıdıkları için çoğu ferdi birbirine yardım etmeye ve ortak yarar uğruna kendini feda etmeye hazır olan bir kabilenin, diğer kabilelere üstün geleceğine kuşku yoktur; bu, doğal ayıklanma olacaktır.*[3]

Ancak bizim bakış açımıza göre, küreselleşme üzerine yorumlar yapan bir kalemin, ABD hükümetinin politikalarını sorgulamadan kabullendiğini görmekten ziyade okunabilirlik, uzmanlık ve sağduyu gibi niteliklere sahip olması daha faydalıdır.

Chomsky, otuz yılı aşkın bir süredir ABD dış politikasını kınamakta, ABD'nin Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğuna karşı yaklaşımından dolayı şikayetlerini yüksek sesle dile getirmektedir. Örneğin, 1993'te Kahire Amerikan Üniversitesi'nde Soğuk Savaş hakkında verdiği konferansta kendisi adına tipik bir duruş sergilemiştir: "1953'te İran'da muhafazakâr parlamenter rejimin iktidardan indirilmesini, Şah'm geri gelişini ve onun vahşi yönetiminin yeniden tesis edilişini; Guatemala'da on yıllık demokrasi molasının çökertilişini", iktidara "Himmler ve Göring'in ayakta alkışlayacağı bir kitlesel katliamcılar çetesinin getirilişini", bunların kıyımlarının "ABD ile uydu devletlerinin sürekli desteği ve katılımı"yla 1980'lerde en yüksek düzeylerine ulaştığını; "Güney Vietnam'da Latin Amerika tarzı bir terör devletinin kuruluşunu..." anlatmıştır.

Chomsky, ABD dış politikasına yönelik bu tür saldırılarında yalnız değildir. Örneğin Garry Wills de, Amerika'nın Afrika, Asya ve Latin Amerika'da seçimle gelmiş

liderleri iktidardan indirip yerlerine daha uygun bulduğu kişileri geçirme eğiliminden bahsetmiştir:

> *Amerikan liderliği zaman içinde İran'da Muhammed Musaddık, Guatemala'da Jacobo Arbenz Guzmán, Kongo'da Patrice Lumumba, Güney Vietnam'da Ngo Dinh Diem, Dominik Cumhuriyeti'nde Rafael Trujillo, Şili'de Salvador Allende, Nikaragua'da Daniel Ortega, Grenada'da Maurice Bishop ve Panama'da Manuel Noriega yönetimlerini yerinden etmeyi başarmıştır.*[5]

ABD'nin bir "zorba" olduğu fikri Mart 1999'da Britanya gazetelerinden birinin başmakalesinde de dile getirilmişti. ABD ile Avrupa Birliği arasında Karayip muzları hakkındaki bir ticari anlaşmazlığa işaret eden *The Independent* gazetesi, ABD'nin kaşmir kazaklara uyguladığı, muhtemelen Concorde uçaklarının iniş izni konusunda da uygulayacağı misilleme niteliğindeki

kısıtlayıcı önlemlere karşı koyma çağrısında bulunarak şu yorumu yapmıştı:

> *ABD'nin tavrı zorbaca, inandırıcılıktan uzak, yasadışı, üstelik kendisi gibi serbest ticaret ve hukukun üstünlüğü gibi değerleri baş tacı eden bir devlet için son derece sıradışıdır.*[6]

Aslında, Chomsky'nin de sık sık belirttiği gibi, Amerika kendisi için değil, sadece Batılı-olmayan ülkeler için serbest ticaretin değerine inanmaktadır. Kendi sanayileri ve ticaretleri uzun zamandır sıkı koruma altında olan dünya liderleri, yoksul ülkelere serbest ticareti zorla dayatmaktadırlar.

Chomsky, dış politika meseleleri üzerine fikir beyan ederken, genellikle ülkesindeki yoğun beyin yıkama faaliyetlerinden de dem vurmaktadır; birçok kişiye, özellikle de eğitimli sınıflara hükümetin çizgisini benimseten şey asıl olarak bu faaliyetlerdir çünkü. Eğitimli sınıfların hükümetin yanında yer almasını, bu kesimlerin sürekli

bir propaganda akışına maruz kalmalarıyla açıklar. Propaganda özellikle onlara yöneliktir, çünkü bu kesimler daha önemlidir, bu yüzden de daha yakından kontrol edilmelidirler. Dahası, "eğitimli sınıflar propagandanın aracı haline gelirler. Toplumdaki işlevleri, ideolojik ilkeleri duyurmak ve geliştirmektir. Sonuçta bu ilkeleri isteyerek benimserler; benimsememeleri halindeyse genellikle dışlanır ve artık ayrıcalıklı seçkinler grubunun bir parçası olamazlar."[7]

Dolayısıyla, Chomsky'nin görüşleri ile Amerikan dış politikası hakkında siyasal bakımdan daha doğru ve geleneksel görüşler arasındaki uçurum, kısmen Amerikan entelijensiyasının beyinlerinin yıkanmışlık düzeyiyle açıklanabilir.

Chomsky bir muhaliftir, ama akademisyen bir muhaliftir. Küresel siyaset hakkındaki *World Orders, Old and New* (Dünya Düzeni, Eskisi ve Yenisi) adlı çalışması, onun bu yönünü örnekler. 342 sayfalık bu kitapta, başka kitaplara, makalelere ve gazetelere, vs. toplam 850 gönderme vardır.

Ayrıca farkında olmadan yayınlarından birinde en ufak bir dil sürçmesi bile yapacak olsa, daha sonraki basımlarda bunu muhakkak düzeltir. James McGilvray bu konuda şöyle der:

> *Tartıştığı meseleleri ve alanları sürekli yeniler; İsrail hakkındaki çalışmaları buna örnek gösterilebilir.*[8]

McGilvray'in bahsettiği Ortadoğu üzerine araştırmalara *Fateful Triangle – The United States, Israel and The Palestinians* (Kader Üçgeni–ABD, İsrail ve Filistinliler) dahildir. İlk baskısı 1983'te yapılan bu kitap daha sonra yenilenerek 1999'da tekrar basılmıştır (son baskıya 92 sayfa ve dipnotlarıyla beraber üç yeni bölüm eklenmiştir). Tabii ki Chomsky, en ufak bir dil sürçmesinin bile hasımlarınca derhal dile dolanacağının farkındadır. Aslında bir yandan da kendisini gerçeğin bekçisi ve doğru bilginin kaynağı olarak görüyor gibidir. Chomsky özellikle belirtmiştir bunu:

Ben sadece kaynaklara, ayrıcalıklara, eğitime, vb. sahip herhangi birinin yapabileceği bir şeyi yapıyor ve popüler muhalif hareketlere, hepsi bir yana dağılmış bireylere hizmet sunuyorum, o kadar.[9]

Bazıları kayda değer bir kişilik olduğu su götürmeyen Chomsky'yi putlaştırmaya da kalkabilirler elbette. Norman Mailer'ın başından geçen, 1967 tarihli şu hoş hatıra da olduğu gibi:

Chomsky'nin "en fazla otuzunda olmasına karşın dilbilime katkılarından dolayı MIT'de bir deha olarak görüldüğü"nü duyan bir gecelik hücre arkadaşı Norman Mailer, o yılın sonunda onu "çileci bir yüz ifadesi, zarif fakat mutlak bir ahlâki bütünlüğe sahip havası olan zayıf, keskin hatlı biri" şeklinde resmedecektir.[10]

Chomsky'nin *Language and Politics* (Dil ve Politika) isimli kitabının editörü Carlos

Otero da, onu anlatırken, hem Aydmlanma'nm hem de son dönem Yahudi yazınının peygambersi geleneğiyle ilgisine değinecektir.[11] Gündelik yaşamda ise Chomsky, kendisinden yardım isteyenlere karşı nazikliği, soruları mümkün olduğunca az geciktirerek, genelde birkaç saat içinde cevaplamasıyla bilinmektedir.

Chomsky'nin gençliğinde Yahudi geleneğinden etkilenmiş olması muhtemeldir. Otero, 1880-1920 döneminde (Chomsky'nin ailesi de Rusya'dan bu tarihlerde gelmiştir) Yahudi göçmenlerin Amerikan hayatına özel katkısından bahseden bir incelemeye değinir:

> *Sosyalizm onların gözünde toplumsal bir doktrinin ötesindeydi; bu, birçok özgürlükçünün yaptığı gibi, ciddiye alındığında yepyeni bir toplumun doğmasına yol açacak bir ahlâki sistemdi.*[12]

Yahudi geleneği ve Aydınlanma'nın etkileri muhtemelen Chomsky'nin düşünme

biçimi üzerinde belirleyici olmuştur; tıpkı geniş anlamıyla kültürel değişimin hedefinin, iktidar çatışması değil, adalet arzusu olduğu düşüncesi gibi.[13]

İster dilbilim hakkında yazıyor, isterse küresel ekonomi ya da Amerika'nın Üçüncü Dünya'ya saldırılarını yorumluyor olsun, son derece özgün olsa bile görüşlerini basit bir dille ifade eder Chomsky. Şöyle ki:

> *Ben gerçekten de insanları ikna etmekle ilgilenmiyorum; bunu istemiyor ve niyetimin bu olmadığını her zaman açıkça belirtmeye çalışıyorum. Ben insanların kendi kendilerini ikna etmelerine yardımcı olmak istiyorum.*[14]

Siyaset ve Dilbilim

Chomsky'le yapılan söyleşilerde, ona bazen siyasal ve insani çalışmaları ile dilbilim üzerine araştırmaları arasında bir bağ olup

olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Kişisel nitelikli bazı bağlar vardır, evet: Chomsky'nin gençliğinde benzer siyasal görüşleri paylaştıkları arkadaşlarının bazıları da dilbilimle ilgiliydi. Onun siyasete ilgisi genç yaşlarda başlamıştır. O zamanlar, başka Doğu Avrupalı göçmenler ve Yahudi işçi sınıfına mensup entelektüellerle bir araya gelirdi ve New York'ta amcasının büfesinde yapılan bu toplantılar, bazen bütün gece, sabaha dek sürerdi. Dilbilim ise çocukluğundan beri hayatının bir parçasıydı: Babası, "tanınmış bir İbranice öğretmeni"ydi.[15] Chomsky, Pennsylvania Üniversitesi'nde lisans eğitimine devam ederken tez çalışması olarak bir İbranice grameri yazmıştı.[16] Bu çalışmasında tez hocası, özgürlükçü bir anarşist olan Zellig Harris'ti. Aslında Chomsky'nin, Harris'le ilk tanışıklığı, dilbilim üzerine ortak çalışmalarından da önce, siyasal bazı meseleler vesilesiyleydi. (Söz konusu siyasal mesele, Chomsky'nin bir kibbutzda yaşayıp, Araplar ve Filistinliler arasında işbirliği kurulması için çalışmasıydı.)

Otero, dilbilim çalışmaları ile siyasal araştırmaları arasında bir bağ olup olmadığı hakkında Chomsky'nin 1981'deki şu ifadelerini aktarmaktadır:

> *İnsanın bilişsel yapısı ve entelektüel gelişimi üzerine yapılacak bir araştırmanın, büyük ölçüde genetik olarak belirlenmiş, doğuştan gelen bir yapıyı açığa çıkaracağına inanıyorum; insanın zihinsel gelişiminin, yaratıcılık veçhesinin temelinde bu yapı vardır. Bu yaratıcılık insanın olağan zihinsel gelişiminde her yönden algılanır; herhalde en kolayca, en çarpıcı biçimde de, düşüncenin sınırsız bir yelpazede serbestçe ifadesini mümkün kılan dil sisteminin edinilmesi ve özgürce kullanılmasında göze çarpar.*[18]

Chomsky bir özgürlük içgüdüsünün varlığı üzerine düşüncelerini geliştirmeye devam eder, ancak elinde henüz bunu kanıtlayacak yeterince veri olmadığını da teslim eder. Dilbilim ve siyaset alanları

arasında bağlantı kurma konusundaki temkinliliğinin sebebi budur.

Daha sonra 1988'de, editörü Carlos Otero, Chomsky'ye şu soruyu yöneltir:

> *Bir tarafta bilim adamı ve dilbilimci olan Chomsky, diğer tarafta siyasal mücadeleler içinde yer alan Chomsky var. İkisi karşılaştıklarında birbirlerine ne diyorlar?*

Chomsky bu soruyu çok dikkatlice cevaplamıştır:

> *Soyut düzeydeki, mesela her iki etkinliği de harekete geçiren insani özgürlük kavramıyla ilgili çok gevşek bazı ilişkiler dışında, aralarında hiçbir bağlantı yok.*[19]

Fakat Chomsky hakkında yayınlanan yeni bir kitap, onun siyaset ve dilbilim çalışmalarının "bütünsel bir proje"nin parçası gibi göründüğünü öne sürmektedir. Bu kitaba göre, söz konusu bütünsel proje, Chomsky'nin çalışmalarını, Descartes'a

dek uzanan ve insan doğasına yönelik belli bir bakış açısını barındıran tutarlı bir araştırma paradigması içine yerleştiren felsefi bir proje olabilir. İnsan doğasına yönelik bu bakış açısı, Chomsky'nin bir dilbilimci olarak yaptığı çalışmalarla, siyasal analizleri ve taraf olma durumu arasında bir bağ kurulmasını mümkün kılabilir. McGilvray kitabında bu temayı geliştirmektedir.[20]

Chomsky, Aralık 1984'te bir zamanlar Bakunin'in bahsettiği gibi bir tür "özgürlük içgüdüsü"nün, başka bir deyişle "tarihin belli bir döneminde hayatta kalmak için gerekli" olmadıkları sürece "dış otoritenin kısıtlamalarından bağımsız olma yönünde bir kararlılığın" var olduğunu sandığını, en azından bunu ümit ettiğini söylemiştir.[21]

Bu yüzden, Chomsky'nin özgürlükçü siyasal faaliyetleri ile "dilin kullanımının yaratıcı veçhesi" arasında, ikisinin de özgürlük ve yaratıcılığa odaklanmış olması bakımından bir bağ bulunduğu söylenebi-

lir. Ayrıca Chomsky, siyaset ve dilbilim çalışmaları arasında var olması mümkün bağlar hakkında yersiz iddialarda bulunmamaya dikkat ettiği kadar, insanlar üzerinde gayrı meşru bir otorite kurma iddialarına da ilkesel olarak karşı çıkar. Chomsky'ye göre, özgürlüğün savunulması, gayrı meşru otorite ve iktidar iddialarına karşı çıkmayı da gerektirir. Zamanında, *Anderson Valley Advertiser*'da belirttiği gibi, "her otorite biçimi meşruiyet gerektirir." Bunun anlamı, "otoritenin kendinde bir meşruiyet taşıdığıdır. Meşruiyet nadiren dışarıdan verilebilir." Zaman zaman bu meşruiyetin tanınması söz konusudur tabii: Chomsky, üç yaşında bir ufaklığın karşıdan karşıya tek başına geçmesine izin verilemeyeceği yönündeki argümanın geçerliliğini kabul eder. Bu, meşru görülebilecek bir otorite biçimidir.

> *Fakat bu örnekler çoğaltılamaz ve genellikle de meşruiyet kazandırma çabaları boşa çıkar. Yüzleşmeye kalktığı-*

mızda, otoritenin gayrı meşru olduğunu görürüz. Ve bir otorite biçimini gayrı meşru bulduğunuzda, mutlaka ona karşı çıkmanız gerekir.[22]

Chomsky'nin hayatında dil ile siyaset arasında var olan "gevşek ilişki", onun, insanların ahlâki sistemler geliştirmeye yönelik, doğuştan gelen biyolojik bir kabiliyete, belki de dilin kullanımını (araştırmalarının ilk yıllarında bu konu üzerinde çalışmıştır) geliştirmeyi sağlayan o doğuştan gelen beceriye benzer, "ahlâki değerlendirmeler yapan zihinsel bir organ"a sahip olabileceği yönündeki görüşüne bağlanabilir. Chomsky ayrıca Wilhelm von Humboldt'un (1767-1835) çalışmalarına da dikkat çekmektedir:

> *Humboldt, hem genel dilbilimin en köklü kuramcılarından, hem de özgürlükçü değerlerin ilk ve güçlü savunucularından biri olmuştur.*[23]

Muhalif Olarak Chomsky

Bazıları Chomsky'nin alışılmışın dışındaki görüşlerini görmezlikten gelmiş ya da onu ciddiye almak istememiştir. Chomsky'nin kırk yılı aşkın süredir Amerikan yönetiminin politikalarını,

- ABD'nin sık sık Üçüncü Dünya ülkelerini, özellikle Latin Amerika ve Uzakdoğu'yu hedef alan saldırıları;[24]
- kendi yurttaşlarının yanı sıra başka ülkelerdeki birçok insanın hayat ve sağlık standartlarını düşürmesi;[25]
- New York gibi kentlerde çocukların büyük bir sefalet içinde yaşamasına göz yumması[26] yüzünden eleştirdiği aşikârdır.

Chomsky aynı zamanda,

- "Çokuluslu şirketler" diye bilinen, ulusaşırı şirketlerin (TNC) otoriter, zorba ve anti-demokratik yapılarına;[27]
- ABD yönetiminin söyledikleri ile fiilen yaptığı şeyler arasındaki uçurumlara;

- hem zengin, hem de yoksul ülkelerde eşitsizliğin giderek derinleşmesine[28] karşı çıkan bir muhaliftir. Son olarak,
- Eksiksiz ve hatasız bilgiye verdiği önem, abartılı ve temelsiz iddialardan kaçınması;[29]
- Toplantılarda düşmanca tutumlara ve kişisel saldırılara açık olmaktaki kişisel cesareti;[30]
- e-postaları seve seve cevaplaması; genç dilbilim uzmanları, anarşist gruplar ya da kitap yazan garip insanlar olsun, başkalarının amaçlarına ulaşması konusundaki yardımseverliğiyle, ilginç bir kişiliktir.

Küreselleşmenin Gelişi

Chomsky, hükümet politikalarını ve büyük (çoğu da Amerikan) ulusaşırı şirketleri ısrarla eleştirmiş, bu konuda ikna edici tartışmalar geliştirmiştir. Fakat üçüncü binyılı yaşadığımız şu yıllarda, artık pek

çok insan küreselleşmenin güvenli biçimde yerleştiğinde, hatta çoğunluk tarafından dünyayı daha zengin ve mutlu bir geleceğe taşıyacak olumlu bir şey olarak görüldüğünde hemfikirdir.

Chomsky alışılmış inançlara kuşkuyla yaklaşan sıradışı biri olduğundan, önce genel olarak küreselleşmeye dair görüşlere ve ona bağlanan sorunlara bir göz atmak, ancak ondan sonra Chomsky'nin bu konudaki düşüncelerine geçmek daha iyi olacak gibi görünüyor. Chomsky üretken bir yazardır ve 1957'den bu yana 75 kitap kaleme almıştır (bu tarihten önceki yayınlarının çoğu dilbilim üzerinedir). Fakat küreselleşme son dönemde ortaya çıkan bir olgudur. Dolayısıyla, son gelişmelere yoğunlaşabilmek için, ondan yapılan alıntıların çoğu 1994'ten bu yana yayınlanan kitapları, konuşmaları ve söyleşilerinden aktarılmıştır.

Küreselleşme ilk kez yirminci yüzyılın sonlarında ortaya çıktı. Marksist tarihçi Eric Hobsbawm'a göre, dünyanın kritik bir

aşamaya ulaştığı yıllardı bunlar. 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında, dünya tarihinde bir devir kapanırken, bir yenisi açıldı.[31] Sovyetler Birliği çöktü ve bu ülkenin zenginliğinin büyük bölümü Batılı girişimlerce emildi. Bilişim Teknolojisi, yani kısaca BT, dünyayı, küresel bilgisayar ve iletişim cihazları ağlarıyla elektronik açıdan birleştirip, ticareti ve spekülasyonu daha hızlı, daha kolay hale getirerek arkasına bakmadan ilerlemeyi sürdürüyordu. Hava yoluyla gıda nakliyatında bir patlama söz konusuydu, Batı'daki süpermarketler bütün bir yıl boyunca dünyanın dört köşesinden gelen taze meyve ve sebzelerle dolup taşmıştı. Kişisel bilgisayarlar ucuzladı, hem de daha güçlendi. Cep telefonlarına rağbet arttı. Birçok insan zenginleşmenin daha iyi yollarını küreselleşmede gördüğünden, "küreselleşme" ve "yenilik" üzerine hararetli laflar aldı yürüdü.

Fakat buna neden *küreselleşme* deniyor? "Küreselleşme"nin "küresel"i "ye-

rel"le çelişmektedir, "yerel hükümet"te olduğu gibi. Küreselleşme, yerel denetimden küresel denetime geçişle gelen değişim şeklinde tanımlanmıştır:

> *Küreselleşme, devlet merkezli kurumların ve devlet merkezliliğe yapılan atıfların, salt uluslararası değil, tamamıyla küresel bir bağlamda faal olan farklı aktörler arasındaki ilişkilerin yapısı içinde eridiği süreçtir.*[32]

David Held ise küreselleşmeye getirdiği tanımda dünya çapındaki bağların altını çizer:

> *Kıtalar veya bölgelerarası akışlar ve etkinlik ağları yaratarak toplumsal ilişkiler ile işlemlerin mekânsal örgütlenmesinde -genişlik, yoğunluk, hız ve etki bakımından- bir dönüşümü sağlayan bir süreç (ya da süreçler dizisi).*[33]

"Küresel Piyasa" ve Ulus-devletlerin Sonu

Küreselleşmeyi destekleyenlerin dünyayı tek bir büyük, küresel piyasaya çevirmek istedikleri söylenir.[34] Sonuçta, görüldüğü kadarıyla küreselleşme, tek tek devletlerin kendi kaderlerini denetleme gücünü zayıflatmakta, önemli kararlar giderek daha üst düzeyde, küresel düzeyde alınmaktadır. Ulusal hükümetlerin etkisi zayıflamıştır. Aslında Britanya da dahil olarak Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ndeki (OECD) birçok ülke (çoğunluğu Batı Avrupa ülkesi, Kanada, Japonya ve ABD) ulusal faiz oranlarını belirleme sorumluluğunu merkez bankalarına devretmiş, böylece ulusal sermaye denetimlerinden vazgeçmiş; iç ve dış piyasalar arasındaki resmi engelleri ortadan kaldırmıştır.[35] Hobsbawm'a göre ise burada söz konusu olan, Alman sosyolog Ulrich Beck'in dediği gibi, bu trene atlayıp piyasaya övgüler düzen, böylelikle süreç içinde kendi bindikleri dalı ke-

sen siyasetçilerin "zafer sarhoşluğu içindeki toplu intiharı"dır.[36]

Artık işletmeler küresel düzeyde rekabet etmek zorundadır. Herkesin herkesle rekabet ettiği bu "küresel piyasa"nın varlığı iddiası, bir aldatmacadan başka bir şey değildir oysa. Örneğin, "küresel ekonomide rekabet" argümanı abartılıyorsa eğer, bu iddia, işgücünü güvencesiz ve kolayca denetlenebilir bir halde tutup üretim maliyetlerini düşürmeye yarayan bir araç olabilir. Bu yüzden, bazılarına göre "Yeni İş Düzeni"nin öncelikli kaygısı, maliyetleri düşürüp, üst düzey yöneticilerin maaşları ve primlerini arttırmak, girişim sahipleri ve yatırımcıların kârlarını en üst düzeye çıkarmaktır.[37] Tabii bunların hiçbirinin işgücüyle ilgisi olmadığını söylemeye gerek bile yoktur.

Chomsky'nin ana temalarından biri, "Gerçeğin Şirketler Tarafından Denetimi" sorunudur. Bu sorun küreselleşmeyle çözülemez, muhtemelen bunun tam aksi söz konusudur. Hatta medyanın gücü ve yet-

kinliği, insanların düşünme biçimleri ve inançlarına nüfuz etmenin çok daha etkili yollarını geliştirmiştir.

Chomsky bir süredir, Büyük Şirketler'in gerçeği algılayışımızı nasıl bozduğuna dikkat çekmektedir. Özgürlüğümüzü tehdit eden bu çarpıtma ve kafa karıştırma olayı yüz yılı aşkın bir süredir yaşanmaktadır. Chomsky bu pratiği, "şirket propagandasının demokrasiyi dinamitleyici büyümesi" şeklinde tarif etmektedir. Örneğin, ABD'nin "hemen hemen şirketlerin yirminci yüzyılın başlarında bugünkü biçimlerini kazandığı sıralarda" kurulan bir halkla ilişkiler sanayii olduğuna dikkat çeker. Bu endüstrinin amacı, "kamuoyunun zihnini denetim altına almaktır, çünkü [sanayiciler] karşı karşıya oldukları en büyük tehdidin kamusal zihin olduğunun farkına varmış, demokrasinin devletin zorbalığı gibi özel sektörün zorbalığına da yönelik gerçek bir tehdit olduğunu anlamışlardır."[38]

Chomsky'ye göre, "'insanlara kapitalist hikâyeyi aşılamak' için sarf edilen olağan-

dışı çaptaki çabalar" demokrasinin özel sektöre yönelik bir tehdit olmasıyla açıklanabilir.[39]

Bu aynı zamanda, ekonomik küreselleşmenin bazı veçheleri açısından neredeyse hiçbir şeyin değişmediğini gösterir; özellikle de patronların ve işçilerin amaçlarının değişmediğini. Bugüne dek küreselleşmenin etkisi kârın artması, şirketlerin güçlenmesi ve işgücünün zayıflaması yönünde olmuştur. Ancak yeni kapitalist küresel düzenden gerçekten nasiplenenler, çoğu Üçüncü Dünya ülkelerine yatırımda bulunan süper-zengin elit gruplardır. Sistem değişmemiştir. Aksine, eşitsizlik uçurumu aşırı boyutlarda derinleşmiştir.

Küreselleşme ve Kapitalizm

Ekonomik küreselleşme, kapitalizmin son versiyonu olarak görülebilir. Kapitalizmin küreselleşmenin sağladığı fırsatlardan (iletişim, hız ve etkinlik) yararlandığı,

bu süreçte daha güçlü ve verimli hale geldiği söylenebilir. Tarihçiler, kapitalizmin geçmişini birkaç yüzyıl öncesine götürürler. Örneğin Díaz Arenas, İspanya ve Portekiz'in denizlere hükmettiği 15. yüzyıldaki ticari kapitalizme kadar sürer bu düzenin izlerini.[40] Yani bu bakış açısından, küreselleşmeyi uzun bir tarihsel geleneğin devamı olarak görebiliriz. Peki, kapitalizmin temel nitelikleri nelerdir?

Will Hutton ve Anthony Giddens kapitalizmin üç temel özelliğini şöyle tanımlarlar:

- İlk olarak kapitalizm, bir özel mülk sahipliği sistemidir;
- İkincisi, ekonomik faaliyet piyasalardaki fiyat hareketleriyle belirlenir;
- Üçüncüsü, bu sistemin beklentisi ve dayanağı, kâr peşinde koşma dürtüsüdür.[41]

Çocukluğunda Amerikan kentli işsiz sınıfların sıkıntılarını görmüş, özgürlükçü

bir sosyalist olarak Chomsky, bu bakış açısıyla uzun süredir "yağmacı kapitalizm"e karşı çıkmaktadır. Daha 1973 gibi erken bir tarihte, bunun yirminci yüzyıl ortaları için "uygun bir sistem" olmadığını yazmıştır. "Ancak kolektif terimler içinde ifade edilebilen insani ihtiyaçları karşılamakta yetersizdir"; ayrıca, "sadece zenginliği ve gücü arttırma peşinde koşan, kendini piyasa ilişkilerine, sömürüye ve dış otoriteye tabi kılan" rekabetçi insan kavramı da "gayrı insanidir ve en derin anlamıyla hoş görülemez."[42]

Neo-liberal kuramlara göre, kapitalizmin en iyi biçimde işlemesi için, devlet müdahalesi (vergiler ve denetimler) ortadan kaldırılmalıdır. Piyasalar düzensiz olmalı, "başıboş bırakılmalı" ve kendi dengelerini bulmalarına izin verilmelidir. Vergiler ve hükümet denetimlerinin her biçimi, serbest ticarete açık bir müdahaledir.

Dahası, Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte dünya finans sistemi, fiilen "küresel kapitalizm"in kucağına düşmüştür.

Şimdiye dek hep ekonomik küreselleşmeden bahsettik. Fakat ekonomik küreselleşmenin yanında başka küreselleşme biçimleri de vardır. Medyada, kültürel düzeyde, siyasette, savaşta, finansta, göçte ve çevre sorunlarında da bir küreselleşme söz konusudur.[43]

İroniktir ki, küresel kapitalizmin bütün farklı biçimleri arasında uluslararası suçlar şöyle görünür:

> *Yirminci yüzyılın Soğuk Savaş'la, on dokuzuncu yüzyılın sömürgecilikle tanımlanması gibi, uluslararası suç da yirmi birinci yüzyılı tanımlayan bir meseledir. Ulus-ötesi suçlar yayılacaktır, çünkü küreselleşmeden en fazla faydalanan kesimlerden biri suç şebekeleridir. Örneğin, internet üzerindeki suçlar, polis güçlerini giderek daha fazla zorlamaktadır.*[44]

Uyuşturucu kaçakçılığı bir süre için küresel suçların en büyük alanını kapla-

mıştır, ancak istihdamın yavaş yavaş azalması, eşitsizliğin giderek derinleşmesi ve Üçüncü Dünya'nın yoksullaşması göçmen trafiğinin (Çin'den Britanya'ya) giderek artmasına yol açmaktadır. Avrupa'nın nüfusundaki azalma devam eder, Üçüncü Dünya'nın çoğu işsizlerden oluşan nüfusu giderek kalabalıklaşırken, kaçak göçmenlerin de sayısı artacak gibi görünüyor. Ne yazık ki Üçüncü Dünya sanayilerinin çöküşü ve bu ülkelerdeki istihdam kaybı, büyük ölçüde küreselleşmeyi de içeren küresel kapitalizmin operasyonlarının bir sonucudur.[45]

Küreselleşmenin Özellikleri

1) Üç Ayrı Görüş

David Held ile meslektaşları, küreselleşme tartışmasında ileri sürülen bakış açılarını üç ana gruba ayırırlar:

• Aşırı-küreselleşmeciler, küreselleşmenin giderek hızlanıp bizi daha fazla et-

kisi altına aldığını, bu yüzden hepimizin hayatlarının küresel piyasanın ilkelerine tabi olduğunu öne sürerler.[46]

• Paul Hirst ve Graham Thompson gibi kuşkucular, küreselleşme hakkmdaki bazı iddiaların abartıldığı görüşüne yakındırlar. Aslında dünya ticareti üç ana bloktan oluşmaktadır: Avrupa, Asya-Pasifik ve Kuzey Amerika. Bu yazarlar, 1996'da küresel ekonominin fiilen neye benzediğine ilişkin bir model bulunmadığını yazmışlardır. Onlara göre, aslında radikal-küreselcilerin (aşırı-küreselleşmecilerin) birçok argümanı sığ ve temelsizdir.[47]

• Giddens gibi dönüşümcüler ise, küreselleşmeyi salt küresel ekonomi değil, daha geniş kapsamlı terimler açısından değerlendirirler. Onlara göre:

> *Küreselleşme, modern toplumları ve dünya düzenini yeniden biçimlendiren hızlı toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimlerin gerisindeki temel itici güçtür.*[48]

2) Amaç

Ekonomik küreselleşmenin temel amacı, dünya ekonomisini tamamen küreselleştirmektir. Bugün en zengin ülke ABD olduğundan ve dünya ekonomisini Amerika Birleşik Devletleri denetimi altında tuttuğundan, bu durum aslında dünya ekonomisinin kaçınılmaz olarak ABD yatırımcıları ve ABD ekonomisine uyumlu hale getirilmesi anlamına gelir. Bugün bu süreç tam gaz işlemektedir. Will Hutton, Anthony Giddens'ın kendisiyle yaptığı bir söyleşide bunu şu ifadelerle anlatmıştır:

> *Ben liberal Amerika'nın sırtını duvara yasladığını, muhafazakârların yükselişte olduğunu, acımasızca kendi çıkarlarının peşinden koştuklarını ve böylece Amerikan yönetimiyle uzlaşarak küreselleşmeyi ABD çıkarlarına göre şekillendirdiklerini düşünüyorum.*[49]

3) Dayanak ve Araç

Hutton ve Giddens aynı zamanda, küresel kapitalizmin artık daha katı, daha boğazlayıcı bir hale geldiğine de dikkat çekerler. Bu bir oyun gibidir: Kazanırsanız her şey iyidir; aksi takdirde: "Çok zor be, yavrum!" Küreselleşmiş bir dünyada, kazananların eninde sonunda çok zengin olması, kaybedenlerin ekmek parası için sürünmesi sanki doğruymuş, olması gereken şeymiş gibi görünür. Küresel ekonomik sistem kâra dayandığı için eşitsizlik normal, doğal ve istenilen bir şeydir.[50]

4) BT'nin Etkisi

BT'nin (Bilişim Teknolojisi'nin) kullanımı salt iş dünyasında iletişimi kolaylaştırmakla kalmamıştır. Dünyanın dört bir yanıyla mesaj alış verişi o kadar hızlı işlemektedir ki, her seferinde 0,1 oranında hızlanacak olsa, bu küçük değişikliklerle bile spekülatif faaliyetler onlarca kat artacaktır.

Fiili sermayeden küçük meblağlar, her biri diğerlerini etkileyen birbirlerine bağlı değişkenlerle çok büyük meblağlar elde etmek için kullanılabilir. Bu işlemler o kadar karmaşıktır ki, birçok durumda bunları gerçekleştiren şirketler tarafından da tam olarak anlaşılmaz.[51]

Küresel ekonomik etkinliklerin yüzde 70'i spekülasyondur ve "servetlere servet katılan, başka hiçbir şey üretilmeyen penceresiz odalarda gerçekleşir".[52] Evet, zenginlik dışında hiçbir şey üretilmeyen odalarda...

5) Kazananlar ve Kaybedenler

Temel amacı kâr olan bir sistem söz konusuysa, "Kimin için kâr?" diye sorulabilir pekâlâ. Dünyanın her tarafındaki basın ve televizyonlarda görüldüğü üzere, yerleşik mantığa göre küreselleşme ve serbest ticaretten herkes faydalanacaktır. Robert Beynon da serbest ticareti refahın yolu olarak görmektedir:

Serbest ticaret sadece özenilecek bir şey değildir, küresel refahın da tek büyük itici gücüdür.[53]

Başkan Clinton'a göre, küreselleşme özgürlük, demokrasi ve barış getirecektir:

Küreselleşme ekonominin de ötesindedir. Amacımız, dünyayı özgürlüğün, demokrasinin ve barışın çevresinde birleştirmek ve bu bütünlüğü bozmak isteyenlere karşı çıkmak olmalıdır. Amerika'nın yirmi birinci yüzyılı şekillendirirken başa çıkması gereken güçlüklerin bunlar olduğuna inanıyorum.[54]

Yaygın bir argüman ise, birtakım düzenlemelere bağlanmamış serbest ticaretin, yaşam standartlarını genel olarak yükselteceğini savunmaktadır. Yaşanan deneyimler, ticaretin ve finans piyasalarının açılmasıyla birlikte yatırımcılar, girişimciler ve profesyonellerin büyük paralar kazandığını göstermiştir. Ancak yoksul ülke-

lerdeki birçok kişi, hayat standartlarındaki gözle görülür düşüşün kurbanı olmuştur.[55]

Rekabetçi bir serbest piyasa sisteminde herkesin kazanacağına inanmak bir parça güç olsa da, ara sıra bu tür iddialar da ortaya atılır. Örneğin Yeni Zelandalı Mike Moore, Haziran 2000'de Tel Aviv ve Sussex Üniversitelerinden akademisyenlerin gerçekleştirdiği bazı araştırmaları, Dünya Ticaret Örgütü başkanmınkilerden hiç geri kalmayan şu sözlerle anlatmıştır:

> *Bir ekonomi ticarete ne kadar açıksa, kalkınmış ülkelere de o kadar hızla ayak uydurabilir. Ticaretin serbestliğinden en fazla yararlananlar da kalkınmakta olan ülkelerdeki yoksul insanlar olacaktır.*[56]

Burada amaç, bu araştırmaları karalamak değil, Moore'un raporunun Dünya Ticaret Örgütü'nün serbest ticareti savunma tarzına örnek teşkil ettiğini göstermektir. Gerek Aralık 1999'da Seattle'daki Dünya

Ticaret Örgütü zirvesinde olduğu gibi sol kesimlerden, gerekse G-8 (sekiz büyük güç: ABD, Almanya, Japonya, Fransa, Britanya, Kanada, İtalya ve son dönemde Rusya) toplantılarında olduğu gibi kiliselerden gelen serbest ticaret aleyhtarı eleştiriler yayıldıkça böyle bir savunma da gerekli hale gelmektedir. Uluslararası Para Fonu da aynı yoldan giderek operasyonlarının başarılarıyla ilgili "akademik araştırmalar" yayınlamıştır; hatta bunların sayısı IMF üzerine yapılan alternatif incelemeleri bile geride bırakmaktadır. (Reklam gibi propaganda da kararlı bir çaba gerektirir.) Oysa Üçüncü Dünya, küreselleşmiş serbest ticaretten dolayı ciddi bir mağduriyet içindedir ve bu yönde lafların yayılması da mümkündür.

6) Küreselleşme 25 Yıllık Çöküşü Tersine Çevirememiştir

- Küresel sistem içinde kârın büyük bölümü elit gruplara, Amerikalı yatırımcılara ve çokuluslu şirketlere gider.

- Üçüncü Dünya ülkeleri açısından küresel sisteme, özellikle serbest ticaret ve borçların yeniden düzenlenmesiyle eklemlenmek, birazdan göreceğimiz gibi feci sonuçlar doğurmuştur.
- Genel olarak dünya açısından küreselleşme henüz hayat standartlarını yükseltmemiştir. Bugüne kadarki göstergeler de bu beklentinin gerçekleşmeyeceğine işaret etmektedir. Küresel kapitalizm genel olarak, çoğunluğa yönelik uzun vadeli toplumsal katkılardan ziyade, azınlığın yararına kısa vadeli kâra yönelmiştir. Bugün işlediği biçimiyle küresel kapitalizm, bir bütün olarak insanlığın iyiliğinden çok ayrıcalıklı bireylerin arzularına odaklanmıştır.

Hatta Chomsky, son yirmi beş yıl içinde küresel ekonomik büyümenin artmadığına, aksine daraldığına işaret etmektedir. ("Küreselleşme" terimi bu dönemin son on yılında kullanılmıştır.)

Chomsky şöyle yazar:

Süper-zengin ABD'de bile nüfusun çoğunluğu açısından, yirmi beş yıl öncesinden bu yana çalışma saatleri artar ve iş güvencesi giderek kaybolurken ücretler donmuş ya da düşmüştür. Aynı dönemde küresel ekonomik büyümede de (çok ciddi) bir düşüş gözlenmiştir, dünya nüfusunun büyük bölümü açısından koşullar berbat, genellikle yıkıcıdır ve daha önemlisi, ekonomik büyüme ile toplumsal refah arasında korunmuş olan (örneğin savaş-sonrası dönemde, liberalleşme öncesinde) denklik bozulmuştur.[57]

Özgür Dünya'nm lideri ABD'de bile, William Finnegan'ın *Cold New World* isimli kitabının yayınlandığı 1998'de nüfusun yüzde 20'si *postmodern bir yoksulluk* içinde yaşamaktadır:

Ulusal ekonomi büyürken Amerikalıların çoğu için ekonomik fırsatlar sönüp gitmiştir. Gençler, erkekler ve ileri düzeyde meslek sahibi olmayanlar, yani çalışan Amerikalıların çoğunun reel sa-

atlik ücretleri, geçen yirmi dört yıl içinde ciddi biçimde düşmüştür. Amerikan iş dünyası hakkındaki hamasi yazıların çoğunun görmezden geldiği şey, düşük maaşlı istihdamın korkutucu boyutlarda artmasıdır. Bu artış sonucunda, ülkenin yüzde 30'u bir aileyi yoksulluktan çıkaramayacak kadar az kazanan işçilerden ibaret hale gelmiştir.[58]

Kısacası küreselleşme, henüz Amerikalıların yüzde 30'unun yirmi beş yıldır maruz kaldığı yoksulluğu tersine çeviremediği gibi, nüfusun büyük çoğunluğunun içinde yaşadığı koşulları da geliştirememiştir, Batılı zengin ülkelerde bile. Dahası, herhalde gelecekte de bu tür bir ilerleme sağlamayacaktır. Daha da muhtemel olanı, "elit kesimler"i güvenceye almak, onları rahat ettirmek ve saldırılara karşı korumak için daha fazla kâr ve doğal kaynak emilecektir. Tabii böyle bir durumda, bir aşamada süper-zenginlere yönelik saldırıların artması da muhtemel görünmektedir.

Amerika'nın çok zengin kesimlerinde konutlar artık genellikle yüksek duvarlarla çevrelenmekte, konutların tek giriş kapısı güvenlik görevlileri tarafından korunmaktadır. Belki de gelecekte, Güney'den giderek daha fazla kapanan Kuzey'e iş bulma hevesiyle gelen işsiz kaçak göçmenler arasında olduğu kadar, her ülkede zenginler ve yoksullar arasında da savaşlar yaşanacaktır. Bu arada medya, göçmenleri ulusal hayat standartlarına yönelik bir tehdit olarak gösterecek ve ırkçılık güçlenecektir.

7) Eşitsizlik

İnsanların ilerleme ve yeni bir dünya kurmaya yönelik hayalleri ne olursa olsun, ekonomik küreselleşme, müreffeh Batı'da zengin ile yoksul arasında giderek büyüyen, dünya geneline bakınca da zengin ülkeler ile yoksul ülkeler arasında daha da derinleşen bir uçurum yaratmaya devam edecekmiş gibi görünüyor. Hobsbawm bu durumu şöyle özetlemektedir:

Serbest piyasa fundamentalizmi döneminde zengin ile yoksul arasında, olağan dışı boyutlarda derinleşen uçurumu görmezden gelemeyiz. Giderek küçülen, daha fazla bütünleşen bir gezegende bir milyar insanın giderek artan bir refah, bir milyar insanın da korkunç bir yoksulluk içinde yan yana yaşaması pek sağlam bir senaryo değildir.[59]

Bu tür istatistikler bir tek şeyi ortaya döker. Bütün bunlar bize, küreselleşmeden faydalananların, faydalanamayanlara neden küreselleşmenin nimetlerini övüp durduğunu anlatmaktadır.

Eski bir Pers atasözünde dendiği gibi, *Allah'a güven, ama deveni de bağla.*

Neo-liberalizm

Neo-liberalizm Chomsky'nin çok sık başvurduğu bir terimdir. Bu terim özellikle Kuzey Amerika'da ekonomik küreselleşmenin temelini oluşturan kuramsal inanç-

ları belirtmek için kullanılmakla birlikte, gerçeklik biraz daha karmaşıktır.

"Neo-liberalizm" terimi hem yeni olan, hem de klasik liberal görüşleri temel alan ilkeler sistemini gösterir. Adam Smith (1723-1790), neo-liberal kuramın âdeta baş vaizi olarak görülür. Neo-liberallerin bir ekonomist ve *ahlâk felsefecisi* olan Adam Smith'i baş vaiz olarak seçmeleri bazı açılardan son derece yersizdir. Chomsky 1999'da Smith'in Aydınlanma'mn insanı olduğunu, görüşlerinin genel olarak *ulusların zenginliğiyle* ilgili olduğunu, gerçekte çelişen birçok çıkarı içinde barındıran "ulusal çıkar" yanılsaması olmadığını belirtmiştir.[60]

Chomsky bunun ardından, Adam Smith'i insani liberal gelenek içinde yer alan ilerlemeci bir düşünür olarak selamlamış ve onu olumlu bir yaklaşımla değerlendirmiştir. İnsani liberal gelenek, *özgürlüğü baskının üzerinde* tutmuş ve Chomsky'nin yakınlık duyduğu sosyalist özgürlükçülük gibi hareketlerin önünü açmıştır.[61]

Artık genel olarak (özellikle küresel çevrelerde) yeni bir anlamda kullanılan neo-liberalizm ise ne yazık ki daha farklı görüşleri ve değerleri savunmakta, rekabetçi arayışı ve kâr hırsını bütün faziletlerin üstünde tutmaktadır. Neo-liberalizm kendini kapitalist kuramın son ve en gelişmiş versiyonu olarak sunar; bu yüzden küresel kapitalizmi meşrulaştırmak için kullanılan temel ekonomik kuramdır. Hükümetin vergiler ya da denetimler yoluyla serbest piyasaya en az düzeyde müdahalesini öngörür. Bu şekilde düzenlemelerin kaldırılması kâr düzeylerini arttıracak ve spekülasyonu kolaylaştıracaktır. En ideali, devletin mümkün olan en küçük çapa indirilmesi, gücünün de mümkün olduğunca azaltılmasıdır. Neo-liberalizm devletin sağladığı hizmetlerin (sağlık, eğitim, ulaşım, vb.) özelleştirilmesini, böylece devlet harcamalarının kısılması ve hükümetin nüfuz alanının daraltılmasını öngörür. Kuramsal olarak, özelleştirmeler hükümetin harcamalarını kısar, vergi oranlarını

düşünür ve özel şirketlere kâra geçme tırsatı tanır. Hükümet harcamalarının kısılması, okullar, hastaneler, ulaşım sistemleri, vb.nin hisselerini *özel sektöre* geçirebilecek zengin yurttaşları memnun eder. Neo-liberalizm, özünde zenginlere hizmet etmek amacıyla tasarlanmış bir sistemdir.

Chris Harmer, neo-liberal konsensüsün, sosyalizm bir yana, sistemi düzenlemeye yönelik herhangi bir alternatif yöntemi, mesela Keynesçi ekonomiyi ya da devlet kapitalizmini reddettiğini ileri sürer ve şöyle devam eder:

> *Fakat reddedilen sadece uzun erimli değişimler değildir. Ilımlı reformlar, örneğin ücretlerin ortalamanın üçte birinden biraz fazla artmasına, (...) iktisadi durgunluğun bozucu etkilerine karşın istihdamın korunmasına yönelik girişimlere de karşı çıkılır. İşçiler taleplerinde biraz fazla ısrar edecek olurlarsa, o zaman şirketler bavullarını toplayıp başka yerlere giderler. Hükümet anlam-*

lı reformlara başvuracak olursa, yeni yatırımlar dünyanın daha kârlı bölgelerine kayar, olur biter.[62]

Ancak Harmer'ın burada bahsettiği şey, kuramlardan çok politikalardır. Neo-liberalizm kendisini bir kuram olarak sunar, ancak gerçekte, zenginliği korumaya yönelik olan bir dizi esnek reçeteden ibarettir. Adam Smith gibi klasik liberallerin yazdıklarına dayanarak meşruiyetini ilan etse bile, gerçekte onun tavsiye ettiklerinden çok farklı politikalar izler.

Bu konuda bir başka farklılık daha söz konusudur. Korumacılık 17. yüzyılda devletin gelirlerini arttırmak üzere ortaya çıkmıştır. O zamanlarda sağlanan ticaret fazlalarının bir ülkeyi zenginleştirdiğine inanılmış ve korumacılık da bu sürecin işlemesini sağlamıştır.[63] Modern neo-liberalizm serbest ticareti ve bütün ülkelerin korumacılıktan vazgeçmesini vaaz ederken önde gelen ekonomik güçlerin çoğu kendi sanayilerini destekler ve korurlar. Örneğin

Chomsky, 1997'de OECD rakamlarına göre, ABD'de devletin askeri amaçlı olmayan araştırma ve geliştirme çalışmalarına mali desteği, "sivil araştırma harcamalarının toplamının üçte birine ulaşmaktadır, Japonya'da ise devletin finansmanı yüzde 2 oranındadır,"[64] şeklinde açıklamıştır.

Fakat Üçüncü Dünya ülkelerinin bu tür "hileler"e başvurmasına izin verilmez. Oyun sahası bilinçli olarak onlar için hazırlanmamıştır. Ekonomik sistem tamamıyla, zengin ülkelerin, bu ülkelerdeki şirketlerin ve buralarda yaşayan yatırımcıların kârlarını arttırmaya, Üçüncü Dünya ülkelerinin kârını azaltmaya yarar.

İşte, Chomsky'nin şunları yazarken işaret ettiği "doktrin ile gerçeklik arasındaki uçurum" budur:

> *Doktrini gerçeklikten ayırma zahmetine girecek olursak, üstün gelen siyasal ve ekonomik ilkelerin, sahip olduğu iddia edilen gücünden uzak olduğunu görürüz.*[65]

Chomsky 1994'te neo-liberal ideolojinin yeni sınıf savaşında nasıl kullanıldığına dikkat çekmiştir. Teknoloji de insani amaçlardan ziyade kâr ve güç adına kullanılmaktadır. Klasik liberal ekonomi kuramının canlandırılması, küresel kapitalizmin gerçek amaçlarını (fahiş kârlar elde etmeye çalışmak, küçük bir seçkinler grubunun zenginleştirilmesi, yoksulların daha da yoksul hale getirilmesi) gizlemeye yöneliktir. Teknoloji, kâra odaklı bu stratejiye "insansız bir kalkınma" yaratan bir tarzda eklemlenmektedir, "bu teknolojinin doğasından gelen bir sonuçmuş ya da verimlilik ve düşük maliyet arayışının bir ürünüymüş gibi değil." Aslında erken sanayi devriminde olduğu gibi, teknoloji, "kârı ve gücü arttırmaya yönelik olarak, anlamlı bir iş, özgürlük, insan hayatı ve refah pahasına tasarlanmıştır."[66]

Neo-liberal politikalar genellikle Washington Konsensüsü diye anılan standart bir formda uygulanır. Biraz önce değindiğimiz "doktrin ile gerçeklik" arasındaki

uçurum ilkesiyle tutarlı olarak, bu politikalar, iddia edilen şeylerin tersini uygulama, katı yapısal tasfiye programları uygulayarak ulusal ekonomilerin sorunlarını çözmekten çok onları yıkma eğilimindedir. Chomsky, Washington Konsensüsü'nün temel kurallarını şöyle özetlemiştir:

> *Ticareti ve maliyeyi serbest bırak, fiyatı piyasanın belirlemesine (fiyatları düzenlemesine) izin ver, enflasyonu ortadan kaldır (makro-ekonomik istikrar) ve özelleştir. Hükümet de yoldan çekilsin.*[67]

Bu yapısal tasfiye programını bir sonraki bölümde daha ayrıntılı tartışacağız.

Ottawa Üniversitesi'nde iktisat profesörü olan Michael Çossudovsky'ye göre, fiyatların serbest bırakılması şu tür etkilerde bulunur:

> *Fiyatların serbest bırakılması gibi önlemler, borç yükü altındaki, genelde*

yavaş büyüyen, kârın yüksek, ücretlerin düşük olduğu ülkeler açısından ağır sonuçlar doğurur. Bu tür önlemlerin ayrıca, ekonomik etkinliğin birçok alanını hemen etkileyen gübre, tarım girdileri ve araçlarının iç fiyatlarında da büyük artışlara yol açması çok muhtemeldir.[68]

Yüksek kârlar doğal olarak yatırımcılara (normalde yabancı, özellikle de Amerikalı yatırımcılara) yüksek getiriler sağlar.

Chomsky'nin de açıkça ortaya koyduğu gibi, kaçınılmaz olarak bu kuralları dayatanlar çok güçlüdür, birçok ülke ekonomisinin kaderini ellerinde tutarlar. Hatta, yine Chomsky'nin işaret ettiği gibi, uluslararası ekonomi basınına göre, işin içindeki kurumlar (Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi) etkin bir biçimde "yeni emperyal çağ"da "*de facto* dünya hükümeti"nin çekirdeği oluştururlar.[69]

Son "dünya imparatorluğu"nun, Bayan Thatcher ve Başkan Reagan'ın "kötülük imparatorluğu" dediği Sovyetler Birliği ol-

duğuna inanmamızın istendiği günlerin üzerinden çok da geçmedi. Fakat bugün de yeryüzünde bir imparatorluğun var olduğu söylenebilir. Doğal olarak bu daha gizli, daha temkinli bir imparatorluktur. O, dikkatleri üzerine çekmekten kaçmıyor, ama hep olduğu yerde duruyor. Bu imparatorluğun merkezinde Özgür Dünya'nın lideri ABD var. Amerika'nın müttefikleri, özellikle Britanya ve NATO'nun başka üyeleri de onunla beraber. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Ticaret Örgütü gibi büyük uluslararası kurumlar bu merkezin payandaları. Ne yazık ki, birazdan göreceğimiz gibi, bu kurumların faaliyetlerine dair kuşkuya kapılmak için oldukça geçerli sebeplere sahibiz.

İmparatorluğun halkla ilişkiler ve propaganda bölümlerinin de kayda değer derecede etkili olduğu kabul etmek gerekir. Bazı okuyucular yeni dünya düzenine yönelik bu eleştirileri abartılı ya da saçma bulabilir; dünyada herkesin mutlu olduğunu, zenginleştiğini, "mümkün olan dünyaların

en iyisinde her şeyin en iyi için olduğu"nu düşünebilirler elbette.[70]

Birinci Bölümün Değerlendirmesi

Kitabın ilk bölümünde büyük ölçüde Noam Chomsky'nin bakış açısından küreselleşme, neo-liberalizm ve yeni dünya düzenini ele aldık. Chomsky'nin çalışmalarının çoğunun iktidar etiği üzerine kaleme alındığı, başlıca kaygılarının ise bir yanda özgürlük ve yaratıcılık, diğer yanda demokrasi, adalet ve doğruluk olduğu söylenebilir. Chomsky'nin görüşleri pek çok hedefe yönelmiştir; ABD yönetiminin çeşitli politikalarının yanı sıra, neo-liberal programlarla insanların hayatına dayatılan eşitsizlik, yoksulluk ve başka biçimlerdeki hasarlar da onun yakından incelediği konular arasındadır. Yine de tüm bu farklı kaygıların altında, bir tür doğruluk ve düzen kavrayışının yattığı, zengin ve yoksul ülkeler arasındaki uçurum hızla derinle-

şirken dünya nüfusunun yüzde 30'unun işsiz olmasının kötü bir şey olduğuna dair bir anlayışın varolduğu söylenebilir.

Muzaffer neo-liberalizmin (o verimli, o modern, o özgür düzen) vaat ettiği heyecan dolu geleceği hiç de başdöndürücü bulmayan Chomsky, geleceğin dünyasının büyük ihtimalle süper-zengin seçkin grupların ellerinde olacağı tahmin etmektedir. Dünyayı iki yüzyıl geriye götürecek adamlardır bunlar; işçi haklarını yerle bir edecek ve Blake'in "karanlık Şeytansı değirmenler"inin düzenini inşa edeceklerdir yeniden. Chomsky'ye göre bütün planları, işçilere ve çalışanlara yönelik refah devleti uygulamalarından vazgeçmektir; ümitsizlik, kaygı, belirsizlik ve korku yaratma, eşitsizliği daha da derinleştirme pahasına üstelik.[71]

Çoğunluğun hayat koşullarının daha da kötüleşmesi ihtimali, ABD'nin halihazırda küresel ticaret ve iş dünyasının büyük bölümünü kontrol altında bulundurduğu bir dünya düzeninde gerçekleşmeye çok daha yakındır. Müreffeh Batılı müttefiklerinin

yardımını, başka yerlerdeki uydu devletlerinin desteğini alan, önde gelen bankacılık ve finans kurumlarıyla (etkili uluslararası kapitalist kurumlardır bunlar), daha da önemlisi güçlü ulusaşırı şirketlerle ayakta duran ABD, genelde gizlilikle iş gören, Uluslararası Adalet Divanı ve Birleşmiş Milletler Örgütü gibi seçilmiş meşru kurumları görmezlikten gelip dinamitleyen, dünyanın büyük kısmını denetimi altında tutan fiili bir dünya hükümeti kurmuştur.[72]

[Fakat unutmayın: Dünya tarihinin bu noktasında, üçüncü binyılın başlangıcında ABD başat güçtür ve attığı her adımda buna göre davranmaktadır. Büyük güçlerin ilk ortaya çıkışından beri hep yaptıkları gibi o da gücünü kendi çıkarlarının peşinde koşmakta kullanmaktadır. Fakat bu durum, Kuzey-Güney çelişkisi gibi meseleleri, Avrupa'nın dünya üzerindeki 500 yıllık fetihleri bağlamında, uzun dönemli bir bakış açısından ele almamız halinde, dünya tarihindeki başat güçlerin bir kısmının tu-

tarlılığı ve mantığını da açıklayarak, bugünün ABD hükümet politikalarının belli açılardan ciddi biçimde eleştirilmesini mümkün kılar. Bir başka deyişle, Kuzey beş yüzyıldır Güney'e saldırmakta ve onu fethetmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik politikası kendi çıkarlarını korumaya yönelik bir politikanın devamı sayılabilir.[73]

Aynı doğrultuda Chomsky, Britanya Dışişleri Bakanı Winston Churchill'in Kürtleri ve Afganları medenileşmemiş kabileler, Arapları da inatçı diye niteleyerek, bu halklara karşı zehirli gaz ve hava gücü kullanıldığını hatırlatmaktan da gocunmaz.[74] Chomsky, belli eylemleri ve politikaları yüzünden ABD'yi sürekli eleştirmektedir. Fakat kendisinin de belirttiği gibi, Britanya dahil olmak üzere ABD'den önceki emperyal güçler de benzeri politikalar izlemiştir. Yani, bir anlamda dünya düzeninin esasları açısından değişmediği söylenebilir. Ancak bu *"çok çarpıcı ama normal"* savunusunun belirgin gücü, bu-

gün ABD'nin istisnai kudreti ve askeri gücü tarafından altüst olmuştur. Bugün dünyaya egemen olan tek süper-gücün olağandışı zenginliği ve kudreti, dengenin doğasını niceliksel olarak değiştirmektedir. İnsanlar arasındaki eşitsizlik gibi büyük güç eşitsizlikleri de her zaman çatışmalara ve zorbalığa yol açar. ABD'nin gücü çok tehlikelidir; özellikle de kendi erdemlerine sorgusuz sualsiz güçlü bir inanç besleyen bir ülke olduğu, şöyle iddialarda bulunmaktan geri kalmadığı için:

> *Özgür dünyanın lideri... özgürlük bayraktarı... meşru lider; fakat ABD'nin özgürlüğe bağlı davranış tanımını karşılayamayan yerel liderlerden daha meşru.*[75]

Notun sonu.]

Şimdi birinci bölümü değerlendirmeye geri dönelim. Chomsky 1997'de ABD hükümeti ve çokuluslu şirketlerin demokra-

siyi yıkmak ve aslında serbest olan piyasaları zayıflatmak, onlara zarar vermek için nasıl gizli bir işbirliği içinde olduklarını göstermiştir. Chomsky, "demokrasiye ve piyasalara yönelik saldırılar"ın birbiriyle ilgili olduğunu da yazmıştır. Bu saldırıların kökleri, "iç yapıları itibariyle totaliter olan, giderek birbirine bağlanan ve güçlü devletlere dayanan, genelde kamuya hesap vermeyen şirketlerin gücündedir."[76]

Seçilmeyen ve hesap da vermeyen bu şirketler, salt Üçüncü Dünya ülkelerinde değil, ABD dahil zengin ülkelerde de derin eşitsizlikler üretmektedirler.[77]

Bugün yürürlükte olan sosyal politikalar, bütün dünyayı Üçüncü Dünya'ya çevirmektedir; eşitsizliğin giderek yayıldığı, "hayatın bütün zorluklarını üstlenerek çalışan kesimlerin genişlediği, yanı başlarında büyük zenginlik ve ayrıcalık adalarının varolduğu" bir dünyadır bu. (Chomsky burada, Amerika'nın ileri görüşlü devlet adamlarından, dördüncü başkan James Madison'dan [1751-1836] alıntı yapmıştır.)[78]

Bazı yorumcular da, neo-liberalizmin piyasaların serbest bırakılması yönündeki politikasının eşitsizliği derinleştirdiğine katılmaktadırlar.[79] Nitekim Amerikalı ekonomistler Jeff Faux ve Larry Michel, kısa süre önce şöyle yazmışlardır:

> *En azından zenginliğin son dönemdeki birikimi olağandışı niteliktedir; BM Kalkınma Programı'nın 1996 yılı raporunda, dünyanın en zengin 358 dolar milyarderinin toplam mal varlıklarının, dünya nüfusunun yüzde 45'inin toplam gelirini aştığı belirtilmiştir.*[80]

Borçların Yeniden Düzenlenmesi

Borçların yeniden düzenlenmesi süreci, ekonomik küreselleşmenin işleyişi konusunda, anlamlı olmanın ötesinde en çarpıcı örneklerden biridir. Üçüncü Dünya ülkelerine yönelik bir saldırı olarak gelişen, bu ülkelerin bankacılık sistemlerinde yapı-

lan düzenlemelerle IMF'ye ve Dünya Bankası'na borçlarım ödemelerini güçleştiren ya da imkânsız hale getiren borçların yeniden düzenlenmesi süreci, yoksul ülke halkları açısından feci sonuçlar doğurmuştur. IMF ve Dünya Bankası 1980'lerde kredi geri ödemelerinin yeniden düzenlenmesi sürecinde borçlu ülkelerle pazarlığa girişmişler, böylece borçlu ülkeler daha fazla faiz ödemek, fiyatları yükseltmek, kamu hizmetlerinde (okullar, hastaneler, yollar) kısıntılara gitmek ve ekonomilerinin sorumluluğunu Batılı kurumlara ve yatırımcılara teslim etmek zorunda kalmışlardır. Chomsky, borçların yeniden düzenlenmesi sürecini birkaç açıdan inceleyerek, IMF ve Dünya Bankası'nın aslında "Üçüncü Dünya'nın borçlu ülkelerine dayatılan yapısal değişim programının tıpatıp eşi olan bir programı" Rusya'ya da uygulanmasına ilişkin Çossudovski'den alıntılar yapmıştır. Rusya'ya uygulanan programın resmi amacı ekonomiyi istikrarlı hale getirmektir, oysa bu programın Rusya'daki etkisi, "tüketi-

ci fiyat endekslerinde yılda yüzde 100'e varan artışlar yaratmak, reel geliri yüzde 80 oranında azaltmak ve tasarruf için ömür boyu biriktirilen milyarlarca rubleyi eritmek" olmuştur. Başka yerlerde olduğu gibi burada da demokrasi adına uygulanan bu programın, "nüfusun geniş kesimlerini yoksullaştırmaya yönelik bir program olduğu" kısa sürede anlaşılmıştır.[81]

Hobsbawm, küreselleşmeyi ve borçların yeniden düzenlenmesi sürecini tartışırken, 20. yüzyılın son yıllarını "ulus-üstü karar mekanizmaları"nın hızla geliştiği bir dönem olarak tanımlar. Büyük Güçler, Yeryüzü'nün bütünündeki hâkimiyetlerini giderek güçlendirmektedirler:

> *Bu denetim, en kudretlilerin de aralarında yer aldığı en zengin güçlerin oligarşilerinin birleştirdikleri kaynakları temsil eden, büyük uluslararası kreditör kurumların küreselleşmiş banka yönetimleri üzerinden işlemektedir. Zengin ile yoksul arasındaki uçurum derinleş-*

tikçe, küresel gücü uygulama alanı da genişleyecek gibi görünmektedir.

Bu noktada küresel güç ve eşitsizlik arasındaki ilişki de gözle görünür hale gelmektedir. Hobsbawm sözlerine, "ABD'nin siyasal desteğini alan Dünya Bankası ve IMF'nin 1970'lerden beri serbest piyasanın tek doğru olduğunu, özel girişimleri ve küresel serbest ticareti sistematik bir biçimde destekleyen" politikalar izlediğini açıklayarak devam eder. Bu liberal politikalar 20. yüzyılın son dönemindeki ABD ekonomisi kadar, 19. yüzyıl sonlarındaki Britanya ekonomisine de uygundur, ne var ki dünyanın geri kalanı için aynı şey söz konusu değildir.[82]

Uluslararası Para Fonu 1944'te kurulduğunda, soylu ideallere sahip dünya ekonomik sisteminin bir parçasıydı ve şunu amaçlıyordu:

> Uluslararası ticaretin dengeli biçimde büyümesi ve yaygınlaşmasını

kolaylaştırmak; bu yönde bütün üyelerin üretim kaynaklarının reel gelir ve istihdam düzeylerini arttırmak ve bunları yüksek seviyede tutmak; faiz oranlarını istikrarlı hale getirmek. (*Uluslararası Para Fonu'nun Amaçları* başlığının birinci maddesi.)[83]

Bayan Thatcher (1979-1990 dönemi başbakanı) ve Başkan Reagan'ın (1980-1988 dönemi başkanı) devri olan 1980'lerde, zengin sanayi ülkelerinde neo-liberal politikalara yönelik gözle görülür bir eğilim söz konusuydu. Bu yüzden de,

> *vergi indirimleri, yasal düzenlemelerin kısıtlanması, piyasaların serbestliği, hükümetin ekonomideki rolünün sınırlanması, monetarizm ve özelleştirme üzerine,*

konuşuluyordu durmadan. Yeni, katı, hatta acımasız bir felsefe egemen olmaya başlamıştı:

Aşırı muhafazakârların, serbest piyasalarıyla, kendi ülkelerindeki yoksullara karşı hiç de yabana atılmayacak yaklaşımlarıyla galebe çalması, Güney'in sorunlarına yakınlık göstereceklerine işaret etmiyor pek.[84]

Borç Krizinin Gelişimi

N.A. Adams *Worlds Apart* (1993) isimli eserinde borç krizinin gelişim aşamalarını şöyle özetlemektedr:

i) 1970'lerde petrol fiyatlarının artması ve bunu takiben sanayileşmiş ülkelerin Üçüncü Dünya ülkelerinden ithalatlarını azaltmalarına neden olan ekonomik durgunluk sonucunda, OPEC üyesi olmayan gelişmekte olan ülkelerin dış borçları beş katına çıktı (borçların her yıl yüzde 19 artması anlamına geliyordu bu);

ii) 1979-1980'de petrol fiyatları iki kat arttı;

iii) ABD'nin para politikalarına dayanan enflasyonla mücadele politikası yüzünden faiz oranlarında keskin bir artış gözlendi. Geliri orta düzeylerdeki gelişmekte olan bir ülke için bu durum, faiz oranlarının üç katma çıkması demekti (1976'da yüzde 6,6 iken, 1981'de yüzde 17,5'a yükseldi).

Bunu izleyen ekonomik durgunluğun sebebi, ABD ve başka ülkelerin izlediği enflasyonla mücadele programlarıydı.

Hikâyenin burasında Chomsky, Meksika'da yaşananları anlatarak devam eder sözlerine. Borç krizi Meksika'yı ilk kez Ağustos 1982'de vurur ve ülke borçlarını ödeyecek parayı toparlayamaz. Chomsky 1996'da bunun etkilerini açıklamıştır. Yoksulluk sınırının altındaki insanların sayısındaki artış, *Forbes*'un resmi listesindeki Meksikalı milyarderlerin (devlet başkanının dostları olan bu insanların, devle-

te ait varlıkları, değerlerinin pek azma satın almalarına izin verilmiştir) sayısındaki artışla hemen hemen aynı orandadır (1'den 24'e çıkmıştır). Ücretler yaklaşık yüzde 50 oranında düşmüştür.

> *NAFTA'nın (Kuzey Atlantik Serbest Ticaret Bölgesi) amaçlarından biri de, Meksika ekonomisini ABD'den ucuz ithalata açarak çökertmekti. ABD'de gelişmiş bir devlet destekli ekonomi mevcuttu, bu yüzden üretim ucuza yapılabiliyordu. Asıl amaç, Meksika'daki orta ölçekli girişimleri temizleyip çokuluslu şirketleri korumaktı.*

Ya da Chomsky'nin alaycı bir dille özetlediği gibi:

> *Tekelleri koruyun. Milyarderleri koruyun. Ücretleri düşürün. ABD şirketleri için hayırlısı budur.*[86]

ABD ürünlerinin Üçüncü Dünya ülkelerine satışlarını arttırmanın yanı sıra,

borçları yeniden düzenleme ve Üçüncü Dünya ülkeleri yoksullaştırma politikasının başka amaçları da vardı. Örneğin:

Yoksul Ülkelere Bir Ders Vermek

> *Borçlar konusunda izlenen stratejinin ve dayatılan katı koşulların temel amaçlarından birinin, gelişmekte olan ülkelere derslerini vermek, onları hizaya sokmak, korkutmak, zayıflatmak ve sanayileşmiş Kuzey'in inayeti ve emirlerine, uluslararası ekonomik düzenin yeniden yapılanması gibi taleplerle Kuzey'in karşısında çıkmalarını çok zorlaştıracak kadar alenen tabi kılmak olduğu düşüncesine katılmamak güçtür.*[87]

Batılı Yatırımcıların Kâr Paylarını Arttırmak

Batı'nın izlediği borç stratejisinin bir diğer amacı da Batılı yatırımcılar için fırsat-

lar hazırlamaktır. Bu da Üçüncü Dünya ekonomilerinin Batılı ülkelerin ekonomilerine bağlanması ve Batı'ya en fazla kâr getirecek şekilde örgütlenmesiyle sağlanır. Çossudovsky'nin önemli bir eseri olan, Batılı finans kurumlarının Üçüncü Dünya'ya dayattığı ekonomik reformların zarar verici sonuçlarının derlendiği *Globalisation of Poverty*'de ayrıntılarıyla anlatılmıştır bu süreç. Chomsky, arka kapağında bu kitabı büyük bir hayranlıkla övmüştür:

> Çossudovsky'nin genel analizi ve derinlere nüfuz eden örnekolay incelemeleri, bu "reformlar"ın sömürgeci uygulamaları nasıl yeniden sürdürdüğünü, ulusal planlama ve anlamlı bir demokrasiyi nasıl engellediğini, nüfusun genelinin yararlanacağı programları nasıl yerle bir ettiğini, bir yandan da eşitsizliğin giderek derinleştiği, ayrıcalık ve iktidar sahibi dar bir kesimin çıkarları için çoğunluğun ezilme-

ye mahkûm edildiği bir dünya kurduğunu gösteriyor.[88]

Chomsky şunları söylerken de aynı çizgidedir:

> *Üçüncü Dünya'nın büyük bölümünü etkisi altına alan ekonomik yıkım, estirilen liberalleşme dalgasından ve güçlünün çıkarları uğruna "küreselleşme"nin belli bir biçiminin dayatılmasından beri ilk kez zengin ülkeleri de etkiliyor.*[89]

Bunun ardından Chomsky, Şubat 1999'daki G-7 zirvesinin ardından Jamaika'da düzenlenen; onun deyişiyle Hindistan, Meksika, Şili, Brezilya, Arjantin, Endonezya, Mısır, Nijerya, Venezüella ve Jamaika gibi "önemsiz ülkeler"in katıldığı G-15 zirvesini anlatır. Bu toplantıda, Chomsky'nin deyişiyle, "spekülatif sermayenin gönüllü ekonomilere zarar vermemesi için finansal akışları belli kurallara tabi kılma" gerekliliğine özel bir önem at-

fedilmiştir. IMF, arka planda kreditörler cemaatinin "zorlayıcı gücü" (dönemin ABD'li IMF Başkanı'nın yaptığı bu tanımla) olarak hareket ederken, kreditörler bariz biçimde riskli kredilerden büyük kârlar elde etmişlerdir. Bu riskler de öncelikle serbest risk sigortası sağlayan Batılı vergi mükelleflerince garantiye alınmış ve üstlenilmiştir.[90]

Bir başka deyişle, aslında bu, vergi mükelleflerinin kredileri garantiye alarak bankaları finanse etmesi anlamına gelmektedir...

Fakat 1980'lerin başlarındaki borç krizinin ardından fiili durum bir hayli değişmiştir. IMF ve Dünya Bankası artık, dış borçları için yeniden pazarlık etme ihtiyacındaki gelişmekte olan ülkelerde "makro ekonomik istikrar" ve "yapısal değişim" programları uygulamaktadır. Bu ülkelerin çoğu, faiz oranları düşükken petrol alımında büyük meblağlarda borçlanan, ama sonra ipin ucunu kaçıran ve kredilerin faiz oranları yükselince ciddi bir borç yükü altında ka-

lan ülkelerdir. Üçüncü Dünya ülkelerinin birçoğu bu şekilde tuzağa yakalanmış ve hepsine de Dünya Bankası ile IMF'nin "ekonomik reçetesi" uygulanmıştır.

Bu değişimlerin sonucunda, genelde uzun vadeye yayılmış biçimde yüz milyonlarca insan yoksul düşmüştür. Böylelikle yapısal değişim programları, ulusal para birimlerinin istikrarsızlaşmasma ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinin harap edilmesine büyük bir katkıda bulunmuştur.

Michel Çossudovsky yapısal değişim programlarının dünya çapında bütün ülkelerdeki etkilerini ayrıntılarıyla değerlendirir ve birkaç örnek verir:

- Ekonomilerin ülke içi satın alma güçlerinin tükenişi (s. 33).
- Kıtlık ve açlığın ortaya çıkması: 1982'de Zimbabwe ve Güney Afrika (s. 106-107); 1987-1991'de Ruanda; 1980'lerin ortalarında Vietnam (s. 147).
- Kliniklerin ve okulların eski Doğu Bloku ve Afrika ülkelerinde okulların ve

sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesini öngören Dünya Bankası'nın gözetiminde kapatılması.

- Tıbbi cihazlar ve malzeme yetersizliğinin, tıbbi personelin düşük ücretle ve kötü koşullarda çalıştırılmasının sonucunda, tedavi ve hastalıkları önlemeye yönelik sağlık hizmetlerinin çökmesi (s. 70).[91]

Çossudovsky, IMF ve Dünya Bankası'nın neo-liberal "ilkeler" doğrultusunda Üçüncü Dünya ve Doğu Avrupa ülkelerine dayattığı değişimlerin etkilerini ayrıntılı bir biçimde anlatır ve neo-liberal ekonomi uygulamalarının ne denli ciddi toplumsal etkileri olduğunu gözler önüne serer. IMF, bu toplumsal etkilere maruz kalmış ülkelere sürekli devalüasyonu dayatmaktadır.

Çossudovsky, IMF'nin dayattığı bu devalüasyonun hızlı ve yıkıcı toplumsal etkilerini anlatarak devam ediyor:

- İç piyasada temel gıda maddelerinin, önemli ilaçların, yakıtın ve kamu hizmetlerinin fiyatı bir gecede artar.
- Devalüasyon değişmez bir biçimde enflasyonu ve iç piyasa fiyatlarının dolarizasyonunu tetiklerken, IMF hükümete sözde bir enflasyonla mücadele programı dayatır. Elbette enflasyonun asıl sebebi, devalüasyon da dahil IMF önlemleridir. Bu önlemlerin aslında Üçüncü Dünya'mn ihracat sanayiini mahvederek, ABD ihracat sanayiine katkıda bulunmayı amaçladığı anlaşıldığında, "enflasyonu düşürmeye yönelik" önlemlerin gerçekte dostça değil, düşmanca olduğu iyice açıklık kazanır.
- Bu tür önlemlerin sonucunda, örneğin 1994'te Orta ve Batı Afrika frankının IMF ve Fransız Hazine Bakanlığı'nın dayatmasıyla devalüe edilmesiyle ücretlerin ve hükümet harcamalarının reel değeri yüzde 50 düşmüş, devlet gelirlerinden büyük meblağlar "borç hizmeti"ne akmıştır.

"Üçüncü Dünya'mn borçlarını yeniden düzenleme"nin acıklı destanı, küresel finansa dair yeni bir peri masalı ya da Chomsky'nin deyişiyle bir başka kuram ve gerçeklik masalı yaratıyor. İnsan bunlara "habislik ve sahtekârlık" demeden geçebilir mi? Bu da küreselleşme ve yeni dünya düzeni üzerine düzülmüş öbür masallardan biridir: İddialar ile gerçekler arasında derin bir uçurum vardır. IMF'nin kuruluşu sırasında olduğu gibi, borçları yeniden düzenlemenin de ülkelerin ekonomilerini yeniden örgütlemeleri, borçlarını ödemeleri ve artıya geçmelerine yardımcı olacağı söylenmiştir. Oysa gerçekte tam tersi olmuştur. Borçlu ülkelerin, borç sorunlarını çözmelerini sağlayacağı söylenen bu politikalar, onları daha fazla borca batırmaktan, hatta bazen bu ülkelerin ekonomilerini yabancı yatırımcılara ya da çokuluslu şirketlerin ellerine teslim etmelerinden başka bir işe yaramamıştır. Borçlanma koşullarının bir parçası olarak borçlu ülkeler

genelde kendi sanayilerini dinamitleme ve Amerika'dan ucuz, toptan üretilmiş mallar alma yükümlülüğü altına girmişlerdir. Ve tüm bunlar, Amerika'nın kendisinin uygulamaya hiç yanaşmayacağı serbest ticareti teşvik etmek içindir. Buna ister yoksul ülkelere serbest ticareti dayatma (bu arada zenginler kendi sanayilerini desteklemektedirler) deyin, ister borç yüklerini arttırıp ve sanayilerini yok ederek yoksul ülkelere "yardım etme", küresel kapitalizm hep kazanmaktadır.

Dolayısıyla, borçların yeniden düzenlenmesi programının, yardım etmeye soyunduğu Üçüncü Dünya ülkelerine ciddi hasar verdiğini teslim etmek abartılı bir saptama olmaz:

- Yeni krediler, borçlanma düzeyini arttırmaktadır.
- Ticaretin serbestleşmesi, yurt içi üretimi, artan ithalatla ikame ederek ödemeler dengesinin durumunu kötüleştirmektedir.

- Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulmasıyla birlikte, artık faturanın büyük bölümü entelektüel telif hakları gibi hizmetlere kesilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ithalat faturası, imal edilmiş emtianın ithalatında denk bir artış söz konusu olmaksızın giderek kabarmaktadır.
- Yapısal değişim programı, proje bazında borçlanmada azalmaya ya da ihracat sanayii dışında bütün alanlarda sermaye oluşumunda büyümeye neden olmuştur.

Kaderin garip bir cilvesidir ki, küreselleşmenin teknik verimliliği sayesinde Batı'ya yönelmiş son bir darbe söz konusudur. Bilişim Teknolojisi alanındaki gelişmeler, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işgücünün Üçüncü Dünya ülkelerinden işgücüyle ikamesini mümkün kılmıştır. İstihdam giderek işgücünün ucuz olduğu bölgelere doğru kaymaktadır. Batı'da çalışanların geleceği çoktan beri tehdit altındadır.

Örneğin California'da fabrika sahipleri otomobil fabrikalarını Rio Grande'nin ötesine, üretim maliyetinin ABD'dekinin dörtte birine eşit olduğu Meksika'ya taşımışlardır.[92]

Gelecek

Peki, Chomsky küreselleşmiş dünyanın geleceğini nasıl görüyor? Aslında o, geleceğe ilişkin olarak ne iyimserlik ne de karamsarlık telkin ediyor. ABD yönetiminin politikasının, ekonomik küreselleşmenin sebep olduğu adaletsizlik ve eşitsizliğin ne boyutlara vardığının farkında. Abartıya kaçmama konusunda temkinli, ama imparatorluğun gücünü de küçümsemiyor. Fakat kendisi kayda değer derecede hümanist, insanlara, emeğin değerine ve siyasal eyleme yönelik örgütlenmeye inanıyor. Gayrı meşru otorite iddialarına meydan okumanın hâlâ gerekli olduğunu düşünüyor. *La lutte continue.* Mücadele devam ediyor...

Ürkütücü boyutlardaki küresel işsizlik, ayrıcalık, hırs ve başarı değerlerine adanmışlığın nihilizmi, kârdan başka bir şey düşünmeyen bir ekonomik düzenin acımasızlığı karşısında Chomsky bize şu basit tercihi sunuyor:

Ya - küresel adaletsizlik ve zorbalığa boyun eğeriz;

Ya da - adalet, demokrasi ve özgürlük mücadelesine katılırız.

Bu nereye kadar böyle gidecek? Üçüncü Dünya modeline benzeyen, bir acılar denizinin ortasında büyük ayrıcalık adalarıyla (daha zengin ülkelerde epeyce büyük adalar) bezeli, giderek dış görünümden ibaret kalan demokratik oluşumlara içkin o totaliter doğanın denetiminde uluslararası bir toplum kurmak gerçekten mümkün olacak mı? Yoksa başarıya ermesi için onun da uluslararası bir nitelik kazanması gereken halk direnişi, evrilmekte olan bu şiddet yanlısı ve baskıcı yapıları çökertip, bugün altı

oyulan, hatta ters istikamete yönelen özgürlük, adalet ve demokrasinin asırlardır süren yayılmasını daha ileriye taşıyabilecek mi? Bunlar geleceğe yönelik büyük sorulardır.[93]

Notlar

1) *New York Times*, akt. Noam Chomsky, *Terrorizing the Neighbourhood – American Foreign Relations in the Post-Cold War Era*, Stirling, İskoçya: AK Press, 1991, s. 5.
2) Richar Hoffner isimli okuyucunun Kathleen Hendrix'in Chomsky'yle yaptığı, *Los Angeles Times*'ın 2 Mart 1988 tarihli nüshasında yayınlanan söyleşiyle ilgili yorumu.
3) Charles Darwin, *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1981, Cilt 1, s. 166.
4) Chomsky, *World Orders, Old and New* (1994), Londra: Pluto Press, 1997, s. 43.
5) Garry Wills, "Bully of the Free World", Washington: *Foreign Affairs*, Cilt 78, No. 2, Mart / Nisan 1999, s. 50-59.
6) Başmakale, "Europe must stand up to America's bullying tactics", Londra: *The Independent*, 5 Mart 1999, s. 3.

7) Chomsky, *Language and Politics* (1988), ed. C.P. Otero, Montreal: Black Rose Books, 1999, s. 765.
8) James McGilvray, *Chomsky – Language, Mind and Politics*, Cambridge, İngiltere: Polity Press, 1999, s. 178.
9) *A.g.y.*, s. 178-179 (Chomsky'nin açıklaması).
10) Editör C.P. Otero'nun Chomsky'nin *Language and Politics*'teki (1988) notu, 1999, s. 33.
11) *A.g.y.*, s. 34.
12) *A.g.y.*, s. 25.
13) *A.g.y.*, s. 23-27.
14) *A.g.y.*, s. 774.
15) John Maher ve Judy Groves, *Introducing Chomsky*, Cambridge, İngiltere: Icon Books, 1999, s. 120.
16) Chomsky, *Language and Politics* (1988), 1999, s. 260.
17) *A.g.y.*, s. 261.
18) Chomsky, *Radical Priorities* (1984), ed. C.P. Otero, Montreal: Black Rose Books, 1995, s. 47.
19) Chomsky, *Language and Politics* (1988), 1999, s. 318.
20) McGilvray, *Chomsky – Language, Mind and Politics*, 1999, s. 2.
21) Chomsky, *Language and Politics* (1988), 1999, s. 469.
22) Chomsky, *Chronicles of Dissent – Interviews with David Barsamian*, Monroe, Maine: Common Courage Press, 1992, s. xiii-xiv.

23) Chomsky, *Radical Priorities*, 1995, s. 44.
24) Chomsky, *Year 501 – The Conquest Continues*, Londra: Verso, 1993, s. 141-274.
25) Chomsky, *Keeping the Rabble in Line – Interviews with David Barsamian*, Edinburgh: AK Press, 1994, s. 114-115.
26) Chomsky, *Class Warfare – Interviews with David Barsamian*, Londra: Pluto Press, 1996, s. 34.
27) *A.g.y.*, s. 22-25.
28) Chomsky, *Democracy in a Neoliberal Order: Doctrines and Reality*, University of Cape Town, 1997, s. 16.
29) Chomsky, *Powers and Prospects – Reflections on Human Nature and the Social Order*, Londra: Pluto Press, 1996, s. 55-56.
31) Fransız TV kanalı Planète'te Mayıs 2000'de yayınlanan TV programı, "Noam Chomsky et les Medias".
31) Eric Hobsbawm, *Age of Extremes – the Short Twentieth Century* (1994), Londra: Abacus, 1999, s. 5.
32) Graham Evans ve Jeffrey Newnham, *The Penguin Dictionary of International Relations*, Harmondsworth: Penguin, 1998, s. 201.
33) David Held, Anthony McGrew, David Goldblatt ve Jonathan Perraton, *Global Transformations – Politics, Economics and Culture*, Cambridge, İngiltere: Polity Press, 1999, s. 16.

34) Elaine Bernard, *A Short Guide to the WTO, the Millennium Round and the Rumble in Seattle*, Z Net yorumu, 24 Kasım 1999. http://www.zmag.org
35) Held vd., *Global Transformations*, 1999, s. 216.
36) Eric Hobsbawm, *The New Century*, Londra: Little, Brown and Company, 2000, s. 69.
37) James Paul Gee, Lynda Hull ve Colin Lankshear, *The New Work Order – Behind the Language of the New Capitalism*, St Leonards, Avustralya: Allen ve Unwin, 1996, s. 25-35.
38) Chomsky, *Class Warfare*, 1996, s. 16.
39) Elizabeth Fones-Wolf, *Selling Free Enterprise*, University of Illinois Press, tarihsiz. Akt. Chomsky, *Class Warfare*, 1996, s. 17.
40) Pedro Agustin Diaz Arenas, *Relaciones Internacionales de Dominacion*, Bogota: Universidad Nacional de Colombia, 1998, s. 23.
41) Der. Will Hutton ve Anthony Giddens (editörler), *On the Edge – Living with Global Capitalism*, Londra: Jonathan Cape, 2000, s. 12.
42) Chomsky, *For Reasons of State*, New York: Pentheon, 1973, s. 403-404.
43) Held vd., *Global Transformations*, 1999, s. 1-10.
44) Jason Bennetto, hukuk muhabiri, "Police plan cyber force to tackle crime on the Internet", Londra: *The Independent*, 26 Ekim 1999, s. 7.
45) Hutton ve Giddens, *On the Edge*, 2000, s. 213-223.

46) Örneğin K. Ohmae, *The End of Nation State*, New York: Free Press, 1995.
47) Paul Hirst ve Graham Thompson, *Globalization in Question: the International Economy and the Possibilities of Governance*, Cambridge: Polity Press, 1996.
48) Held vd., *Global Transformations*, 1999, s. 7-9.
49) Hutton ve Giddens, *On the Edge*, 2000, s. 46-47.
50) Hutton ve Giddens, *a.g.y.*, s. 12.
51) David Brown, *Cybertrends – Chaos, Power and Accountability in the Information Age*, Londra: Viking, 1997, s. 107.
52) *A.g.y.*, s. 103.
53) Der. Robert Beynon, *The Icon Critical Dictionary of Global Economics*, Cambridge, İngiltere: Icon Books, 1999, s. xi.
54) Başkan Clinton, "Globalization – America's Final Frontier", son "birlik" mesajı, Londra: *The Independent Review*, 31 Ocak 2000, s. 4.
55) Jeff Faux ve Larry Mishel, "Inequality and the Global Economy", Hutton ve Giddens, *On the Edge*, 2000, s. 93-111.
56) Diana Coyle'un alıntısı, "Head of WTO hits out at Seattle Rioters in Defence of Free Trade", Londra: *The Independent*, 17 Haziran 2000, s. 19.
57) Chomsky'yle kişisel görüşme, 10 Şubat 2000.
58) William Finnegan, *Cold New World – Growing up in a Harder Country*, Londra: Picador, 1999, s. xiii.

59) Hobsbawm, *The New Century*, 2000, s.164.
60) Chomsky, *Profit over People – Neoliberalism and the Global Order*, New York: Seven Stories Press, 1999, s. 20.
61) Chomsky, *Class Warfare*, 1996, s. 20.
62) Chris Harmer, "Globalisation: a critique of a new orthodoxy", Londra: *International Socialist*, No. 73, 1996, s. 3-4.
63) Held vd., *Global Transformations*, 1999, s. 154.
64) Chomsky, *World Orders, Old and New* (1994), 1997, s. 107.
65) Chomsky, *Democracy in a Neoliberal Order*, 1997, s. 33. Yayınlandığı bir diğer yer için bkz. Chomsky, *Profit over People*, 1999, s. 91-118.
66) Chomsky, *World Orders, Old and New* (1994), 1997, s. 186.
67) Chomsky, *Profit over People*, 1999, s. 20.
68) Michel Çossudovsky, *The Globalisation of Poverty – Impacts of IMF and World Bank Reforms*, Londra: Zed Books, 1997, s. 61.
69) Chomsky, *Profit over People*, 1999, s. 20.
70) Voltaire'in *Kandid*'indeki (1759) ebedi iyimser Pangloss'a gönderme. Pangloss, Alman filozof G.W. Leibniz'in (1646-1716) bir parodisidir.
71) Chomsky, *Class Warfare*, 1996, s. 9-10.
72) Chomsky, *The New Military Humanism – Lessons from Kosovo*, Londra: Pluto Press, 1999, s. 148-149.

73) Chomsky, *World Orders, Old and New* (1994), 1997, s. 43-44.

74) Chomsky, *Necessary Illusions – Thought Control in Democratic Societies*, Londra: Pluto Press, 1989, s. 182; *Chronicles of Dissent*, Stirling, İskoçya: AK Press, 1992, s. 308; *Year 501 – the Contest Continues*, 1993, s. 23; *The New Military Humanism*, 1999, s. 62.

75) Garry Wills, "Bully of the Free World", *Foreign Affairs*, 1999, s. 50-59.

76) Chomsky, *Democracy in a Neoliberal Order*, 1997, s. 2.

77) William Finnegan, *Cold New World*, 1999.

78) Chomsky, *Democracy in a Neoliberal Order*, 1997, s. 2.

79) Örneğin David Brown, *Cybertrends*, 1997, s. 107-110.

80) Faux ve Mishel, "Inequality and the Global Economy", Hutton ve Giddens, *On the Edge*, 2000, s. 93.

81) Chomsky, *World Orders, Old and New* (1994), 1997, s. 152.

82) Hobsbawm, *Age of Extremes* (1994), 1999, s. 578.

83) Akt. Robert Myers'm, *The Political Morality of the International Monetary Fund – Ethics and Foreign Policy*, Oxford: Transaction Books, cilt 3, 1987, s. 1-2.

84) Nassau A. Adams, *Worlds Apart: The North-South Divide and the International System*, Londra: Zed Books, 1993, s. 150.
85) *A.g.y.*, s. 150.
86) Chomsky, *Class Warfare*, 1996, s. 41.
87) Adams, *Worlds Apart*, 1993, s. 170.
88) Chomsky'nin, Çossudovsky'nin kitabının kapağındaki yorumu, *The Globalisation of Poverty*, 1997.
89) Chomsky, *The New Military Humanism*, 1999, s. 148.
90) *A.g.y.*, s. 148-149.
91) Çossudovsky, *The Globalisation of Poverty*, 1997.
92) Chomsky, *World Orders, Old and New* (1994), 1997, s. 162-63.
93) *A.g.y.*, s. 188.

SEÇME KAYNAKÇA

Küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni Üzerine

Robert Beynon (der.), *The Icon Critical Dictionary of Global Economics*, Cambridge, İngiltere: Icon Books, 1999.

Michel Çossudovsky, *The Globalisation of Poverty – Impacts of IMF and World Bank Reforms*, Londra: Zed Books, 1997.

James Paul Gee, Lynda Hull ve Colin Lankshear, *The New Work Order – Behind the Language of*

the New Capitalism, St. Leonards, Avustralya: Allen and Unwin, 1996.

John Gray, *False Dawns: The Delusions of Global Capitalism*, Londra: Granta Books, 1998.

David Held, Anthony McGrew, David Goldblatt ve Jonathan Perraton, *Global Transformations – Politics, Economics and Culture*, Cambridge, İngiltere: Polity Press, 1999.

Edward S. Herman ve Robert W. McChesney, *The Global Media – the New Missionaries of Corporate Capitalism*, Londra: Cassell, 1997.

Eric Hobsbawm, *The New Century*, Londra: Little Brown and Company, 2000.

Will Hutton ve Anthony Giddens (der.), *On the Edge – Living with Global Capitalism*, Londra: Jonathan Cape, 2000.

George Soros, *The Crisis of Global Capitalism: Open Society Endangered*, New York: BBS / Public Affairs, 1998.

Chomsky Hakkında

John Maher ve Judy Groves, *Introducing Chomsky*, Cambridge, İngiltere: Icon Books, 1999.

James McGilvray, *Chomsky – Language, Mind and Politics*, Cambridge, İngiltere: Polity Press, 1999.

James Peck, *The Chomsky Reader*, New York: Pantheon Books, 1987.

Chomsky'nin Eserleri

Noam Chomsky, *Language and Politics* (1988), C.P. Otero (ed.), Montreal: Black Rose Books, 1999.

Noam Chomsky, *Radical Priorities* (1981), C.P. Otero (ed.), Montreal: Black Rose Books, gözden geçirilmiş ikinci basım, 1995.

Noam Chomsky, *World Orders, Old and New* (1994), Londra: Pluto Press, 1997. Şiddetle tavsiye edilir.

Noam Chomsky, *Profit over People – Neoliberalism and the Global Order*, New York: Seven Stories Press, 1999.

Noam Chomsky, *The New Military Humanism – Lessons from Kosovo*, Londra: Pluto Press, 1999.

ÖNEMLİ FİKİRLER

Burada yer verdiğimiz görüşleri önce özet halinde, daha sonra da Chomsky'den alıntılar halinde sunduk. ABD'nin küresel ekonomideki yeri ve rolü, Rusya'daki neoliberal reformlar, işsizlik ve yoksullukla ilgili görüşlerdir bunlar.

1) ABD hükümeti ve büyük çokuluslu şirketler, aslında Amerika'nın kârını arttırmak amacıyla bütün dünyayı işletirler.

Neo-liberal "Washington sözleşmesi"nin "baş mimarları" özel girişimlerin üstatlarıdır; bunların çoğu uluslararası ekonominin büyük bölümünü yöneten, düşünme biçimlerini şekillendirmek kadar politika belirlemede de üstünlük sağlayan araçlara sahip olan devasa şirketlerdir. ABD'nin bu sistem içinde, apaçık bazı gerekçelere dayanan özel bir rolü vardır... diplomasi tarihçisi Gerald Haines'in dediği gibi, "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD, kendi çıkarları doğrultusunda dünya kapitalist sisteminin devamının sorumluluğunu üstlenmiştir."

ABD, İkinci Dünya Savaşı'nın çok öncelerinden beri dünyanın başat ekonomisiydi ve savaş sırasında rakipleri güçten düşerken, o zenginleşti. Savaşın sonunda ABD, dünya zenginliğinin yarısına sahip, tarihte benzeri görülmemiş bir güç konumundaydı. Politikaları inşa edenler de, doğal olarak bu gücü kendi çıkarlarına yönelik küresel bir sistem kurmak için kullanma eğilimindeydiler.

(*Profit over People*, 1999, s. 20)

2) Kâr güdümlü küresel sistem, küresel işsizlik sorununa ilgisiz görünüyor.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün tahminlerine göre, Ocak 1994'te dünyadaki işgücünün yüzde 30'u işsizdi.

Bir yanda geniş çaplı işsizlik, diğer yanda işgücüne yönelik büyük bir talep söz konusu. Nereye baksanız yapılması gereken, büyük toplumsal ve insani değer taşıyan işler, bu işi yapmaya gönüllü birçok insan olduğunu görüyorsunuz. Fakat ekonomik sistem, işgücü ihtiyacını ve mağdur durumdaki insanların boş ellerini bir araya getiremiyor. Sistemin kavrayışına göre ekonomik sağlık, insanların ihtiyaçlarına göre değil, kâr taleplerine göre belirleniyor.

(*World Orders, Old and New*, 1997, s. 188.)

3) Küresel sistem, Rusya'yı dize getirmek için neo-liberal "reformlar"ı kullandı.

UNICEF'in 1993'teki bir araştırmasına göre, teşkilatın genelde desteklediği neo-liberal "reformlar"a bağlı olarak ölüm oranları, sadece 1993'te yılda 500 bin arttı. Rusya'nın sosyal güvenlikten sorumlu en yetkili isminin, kısa süre önceki tahminlerine göre, nüfusun yaklaşık yüzde 25'i asgari geçinme sınırının altında yaşıyor; bu arada yeni yöneticiler inanılmaz zenginliklere ulaştılar. Batı'nın sömürgelerinin tanıdık bir manzarasıdır bu.

(*Profit over People*, 1999, s. 24)

4) Toplumsal sözleşmedeki muhtemel çöküş, tüm dünyada sıradan insanların geleceğini karartmaktadır.

[Küresel politika üreticileri] *artık bir buçuk asırlık geniş çaplı halk isyanlarıyla şekillenmiş, soyguncu özel sektör tiranlığının köşelerini yuvarlaklaştırmış, hem de çok yumuşatmış olan toplumsal sözleşmeye bütünüyle bir tekme atıp karşı çıkabilecekleri-*

ni düşünüyorlar. Sözgelimi Almanya'da işçiler oldukça iyi koşullara sahip. Dolayısıyla, bunun tersine çevrilmesi, on dokuzuncu yüzyılın çalışanlarının deyişiyle ücretli kölelik günlerine geri dönmemiz gerekiyor. Hak mak yok. Haklarınız sadece işgücü piyasasında kazandığınız haklardır. Eğer çocuklarınız hayatta kalacak kadar para kazanamazsa, açlık çekerler. Tercihleriniz çalışma yeri hapishanesi, işgücü piyasası, oradan koparabildiklerinizdir.

(*Class Warfare*, 1996, s. 18.)

5) ABD'nin korumacılığı zenginler için muhteşem sağlık hizmetleri sunuyor, başkaları için değil.

[Küresel politikayı şekillendirenler] *her zaman yoğun müdahalelerde bulunan çok güçlü bir devlet istemişlerdir, ama bu sadece zenginlere yönelik bir refah devletidir. ABD bu biçimde kurulmuştur. Esasında bu gelişmenin öncülüğünü ABD yapmıştır. ABD bü-*

tün sanayileşmiş toplumlar içinde en korumacı olanıdır. Her zaman korumacılığın hem öncüsü hem de kalesi olmuştur, zengin ve güçlü bir devlet olmasının sebebi budur.

Yoksul ve çalışan insanlara gelince, onların piyasa disiplinine tabi olması gerekir. Bu kadarı doğrudur. Ama pek lafı edilmeyen öbür taraftan bakınca, devletin bir dadı gibi zenginleri kolladığını ve desteklediğini görürüz, hem de güçlü bir korumadır bu.

(*Class Warfare*, 1996, s. 18.)

POSTMODERN HESAPLAŞMALAR

EVEREST

Postmodern Hesaplaşmalar, milenyumdan psikanalize, kuantum kuramından kaçıklık kuramına kadar bir dizi temayı işleyen bir seridir. Bu kitapların her biri çağdaş düşüncenin keskin ucunda duran anahtar bir fikri ele almakta ve yirmi birinci yüzyıl düşüncesinin temellerini atmış paradigmatik düşünür ve beyinlerin yaklaşımlarını anlaşılır bir dille ortaya koymaktadır.

"Tekelleri koruyun. Milyarderleri koruyun. Ücretleri düşürün. ABD şirketleri için hayırlısını yapın. İşte, size küreselleşme..."

(Chomsky)

ISBN 975-297-089-3